

**Federaal
Planbureau**
Economische analyses en vooruitzichten

**Instituut
voor de Nationale
Rekeningen**

Economische vooruitzichten 2014-2015

September 2014

Kunstlaan 47-49
1000 Brussel

E-mail: contact@plan.be
<http://www.plan.be>

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Wettelijk Depot: D/2014/7433/17

Disponibile en français

Inhoudstafel

Woord vooraf.....	1
Samenvatting.....	3
1. De internationale omgeving.....	5
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	5
1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners	7
1.3. Rentevoeten en wisselkoersen	9
1.4. Onzekerheden	10
2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten	11
2.1. Economische groei	11
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren	11
2.3. Bedrijfsinvesteringen	13
2.4. Investerings in woongebouwen	14
2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen	15
2.6. Voorraadwijzigingen	15
2.7. Uitvoer en invoer	15
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen.....	17
3.1. Binnenlands prijsverloop	17
3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen	19
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	19
3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten	19
3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus	21
3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote	23
4. Arbeidsmarkt	24
Bijlage	29

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector	20
Tabel 2	Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen	21

Lijst van figuren

Figuur 1	Kwartaalverloop van de mondiale economische groei	5
Figuur 2	Vertrouwensindicatoren voor de VS	5
Figuur 3	Economic sentiment indicator eurozone	6
Figuur 4	Kwartaalverloop van het bbp in volume	6
Figuur 5	Kwartaalverloop van het bbp in volume	8
Figuur 6	Werkloosheidsgraden	8
Figuur 7	Rentetarieven ECB	9
Figuur 8	Verloop van de langetermijnrentevoeten	9
Figuur 9	Inflatie eurozone	10
Figuur 10	Kwartaalverloop van het Belgische bbp in volume	11
Figuur 11	Particuliere consumptie in volume	12
Figuur 12	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	12
Figuur 13	Bedrijfsinvesteringen in volume	13
Figuur 14	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	14
Figuur 15	Investeringen in woongebouwen in volume	14
Figuur 16	Uitvoer van goederen en diensten	16
Figuur 17	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	17
Figuur 18	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	18
Figuur 19	Ontwikkeling van de loonquote	23
Figuur 20	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	24
Figuur 21	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	26
Figuur 22	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	27

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister van Economie. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité en aan de raad van bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in Deel 2 van de Nationale rekeningen 2012 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen'), alsook met Deel 1 van de Nationale rekeningen 2013 ('Eerste raming van de jaarlijkse rekeningen') en met de kwartaalaggregaten tot het tweede kwartaal van 2014.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op recente consensusvooruitzichten (Consensus Economics) en kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die opgesteld werden door het Nederlandse Centraal Planbureau. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) werd afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten van begin september. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd aan de hand van de jaar- en de kwartaalversie van het Modtrim-model, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 11 september 2014.

Philippe Donnay

Commissaris van het Federaal Planbureau

Jean-Marc Delporte

Voorzitter van de raad van bestuur van het
Instituut voor de Nationale Rekeningen

Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2012	2013	2014	2015
Consumptieve bestedingen van de particulieren	-0,3	0,8	1,2	1,2
Consumptieve bestedingen van de overheid	1,4	0,6	1,2	0,7
Bruto vaste kapitaalvorming	-2,0	-1,5	3,3	1,7
Totaal van de nationale bestedingen	-0,6	-0,3	0,8	1,2
Uitvoer van goederen en diensten	1,8	1,9	2,3	3,2
Invoer van goederen en diensten	1,3	1,3	2,0	2,9
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	0,4	0,5	0,3	0,3
Bruto binnenlands product	-0,1	0,2	1,1	1,5
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	2,8	1,1	0,6	1,3
Gezondheidsindex	2,6	1,2	0,6	1,3
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	1,2	0,7	1,1	1,2
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	15,2	15,1	14,9	14,8
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	9,4	-9,7	9,4	27,4
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard, jaargemiddelde)	7,6	8,4	8,5	8,3
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	-1,9	-1,9	-1,4	-1,2
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	128,6	132,8	134,2	130,1
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (%)	0,6	0,2	0,2	0,1
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	3,0	2,4	1,8	1,5

Samenvatting

De groei van de wereldeconomie zou, na een relatief zwakke eerste jaarhelft, aan kracht winnen in het tweede semester van 2014 en in 2015. De herneming wordt aangedreven door de Amerikaanse economie, met een groei van 2,2% in 2014 en 3,1% in 2015. Het economisch herstel van de eurozone daarentegen verloopt moeizaam. Door een tegenvallende eerste jaarhelft zou de economische groei in 2014 niet meer dan 0,8% bedragen. In 2015 zou de bbp-groei in de eurozone uitkomen op 1,3% onder impuls van een aantrekkende wereldhandel, een soepel monetair beleid en een geleidelijke versterking van de binnenlandse vraag. De groeidynamiek van de eurozone wordt evenwel afgeremd door het handelsconflict met Rusland en vooral doordat een aantal lidstaten nog steeds kampt met hoge schulden, ontoereikende kredietverlening en hoge werkloosheid.

De onzekerheid bij dit internationaal scenario blijft groot. De inflatie in de eurozone is momenteel erg laag, waardoor een nieuwe ongunstige vraagschok zou kunnen uitmonden in deflatie. Daarnaast kan een heropflakking van de Europese schuldencrisis of een verdere escalatie van het conflict in Oekraïne het consumenten- en producentenvertrouwen aantasten. Ten slotte kan de normalisering van het Amerikaans monetair beleid resulteren in een wereldwijde opstoot van de langetermijnrentes.

Na een krimp die enkele kwartalen aanhield, hernam de Belgische economie in het tweede kwartaal van 2013. De groei verstevigde gaandeweg tot 0,4% in het eerste kwartaal van 2014 dankzij een positieve bijdrage van de netto-uitvoer en van de binnenlandse vraag. Het herstel van de Belgische economie haperde in het tweede kwartaal (0,1%), wat deels het gevolg was van een tijdelijke terugval van de activiteit in de bouwsector, die in het eerste kwartaal uitzonderlijk sterk presteerde dankzij de milde winter. De Belgische bbp-groei zou vanaf de tweede helft van dit jaar geleidelijk aan kracht winnen door een voorzichtige herneming van de Europese conjunctuur en een verdere versterking van de binnenlandse vraag. Op jaarbasis resulteert dat in een groei van 1,1% in 2014 en 1,5% in 2015.

De Belgische uitvoer zou door de geleidelijke verbetering van de internationale conjunctuur aantrekken met 2,3% in 2014 en met 3,2% in 2015, maar trager blijven groeien dan de buitenlandse afzetmarkten. De netto-uitvoer zou in beide jaren een positieve bijdrage leveren tot de economische groei (telkens 0,3 procentpunt), wat leidt tot een kleiner tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans.

Door de geleidelijke verbetering van de arbeidsmarktsituatie zou de spaarquote van de gezinnen licht terugvallen t.o.v. vorig jaar. De particuliere consumptie zou daardoor met 1,2% toenemen in 2014 en in 2015, wat in lijn is met de ontwikkeling van het reëel beschikbaar inkomen. De stijging van de koopkracht en de lage hypothecaire rente laten een verder (bescheiden) herstel toe van de woningbouw, dat in de tweede helft van vorig jaar werd ingezet. Na een jarenlange terugval zouden de gezinsinvesteringen aldus een groei van resp. 0,8% en 1,4% laten optekenen.

De bedrijfsinvesteringen zouden, na een lichte daling vorig jaar, in 2014 en 2015 aantrekken naarmate de binnen- en buitenlandse afzetmogelijkheden stijgen. Ze worden ook ondersteund door de toename van de rendabiliteit, de recente versoepeling van de kredietvoorwaarden en de behoefte aan uitbreidingsinvesteringen (de industriële capaciteitsbezettingsgraad situeert zich sinds begin dit jaar net bo-

ven zijn langetermijngemiddelde). De investeringsgroei (resp. 5,4% en 1,5%) wordt vertekend door een belangrijke aankoop (in het buitenland) van schepen door een maritiem bedrijf in 2014. Gezuiverd voor die aankoop, die de invoer in even grote mate doet toenemen en bijgevolg geen effect heeft op het bbp, stijgen de investeringen van de ondernemingen met resp. 3,7% en 3%.

Rekening houdend met alle gekende maatregelen zou de volumegroei van de overheidsconsumptie in 2014 en 2015 uitkomen op respectievelijk 1,2% en 0,7%. De evolutie van de overheidsinvesteringen wordt in belangrijke mate bepaald door infrastructuurwerken van de lokale overheid. Na een volumedaling van in totaal bijna 11% tijdens de periode 2013-2014, zouden de overheidsinvesteringen zich in 2015 enigszins herstellen met 3,7%.

De binnenlandse werkgelegenheid daalde jaargemiddeld met 9 700 personen in 2013. De aantrekkende economische groei in 2014 en 2015 zou resulteren in een nettotoename van het aantal arbeidsplaatsen, die al bij al beperkt blijft tot resp. 9 400 (0,2%) en 27 400 (0,6%). De arbeidsproductiviteit en de arbeidsduur maken immers een inhaalbeweging. Beide daalden tijdens de periode van laagconjunctuur en remden aldus het banenverlies af. Gegeven de evolutie van de beroepsbevolking, neemt het aantal werklozen (met inbegrip van de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen) dit jaar nog toe met 2 400 eenheden, maar volgend jaar zou hun aantal met 8 300 verminderen. De geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad zou dalen van 8,5% in 2014 tot 8,3% in 2015.

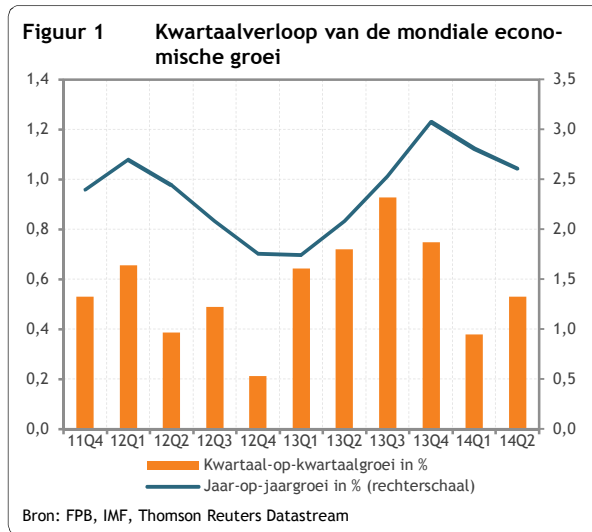
De Belgische inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen (NICP), vertraagde in 2013 tot 1,1% en zou in 2014 verder afkoelen tot 0,6%, dit tegen de achtergrond van dalende energieprijzen. Die zijn het gevolg van lagere prijsnoteringen op de termijnmarkten en van toegenomen concurrentie op de binnenlandse markt voor aardgas en elektriciteit. Bovendien werd in april 2014 de btw-voet op elektriciteit voor huishoudelijk gebruik verlaagd. In 2015 zou de onderliggende inflatie zich jaargemiddeld stabiliseren, terwijl de prijzen van olieproducten in euro licht toenemen als gevolg van de depreciatie van de euro. Daardoor zou de toename van het NICP in 2015 uitkomen op 1,3%.

De gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door het prijsverloop van alcoholische dranken, tabak, benzine en diesel, zou eveneens toenemen met resp. 0,6% en 1,3%. De huidige spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen (101,02) zou overschreden worden in februari 2015.

1. De internationale omgeving

1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

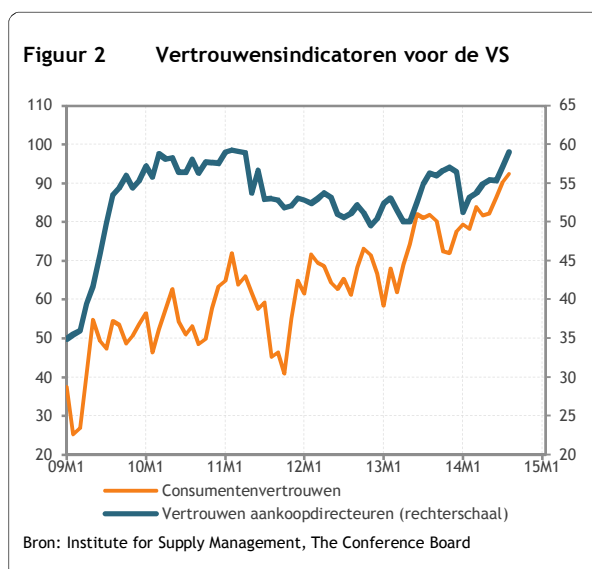
De groei van de wereldeconomie trok aan in de loop van 2013 onder invloed van een vertrouwensherstel dankzij het verminderd risico op een escalatie van de Europese schuldencrisis, een bijzonder soepel monetair beleid en een minder restrictief begrotingsbeleid. In het eerste kwartaal van 2014 viel de wereldwijde economische groei sterk terug, vooral onder invloed van een tijdelijke krimp van de Amerikaanse economie, die ongeveer 20% van de wereldeconomie vertegenwoordigt. De mondiale

economische groei trok opnieuw aan in het tweede kwartaal, maar bleef al bij al beperkt door de nulgroei van de eurozone als geheel.

De groei van de wereldeconomie zou aan kracht winnen vanaf de tweede helft van 2014. Vertrouwensindicatoren wijzen op een dynamische Amerikaanse economie en een voorzichtige groeihername in de eurozone. In 2015 zouden de opkomende landen een bijkomende impuls geven. Ook het IMF gaat er van uit dat de mondiale groei zal aantrekken, nl. van 3,4% dit jaar tot 4% in 2015.²

Na een sterke groei in de tweede helft van 2013 (gemiddeld 1% per kwartaal), daalde de economische activiteit in de Verenigde Staten met 0,5% in het eerste kwartaal van dit jaar. Die terugval was echter

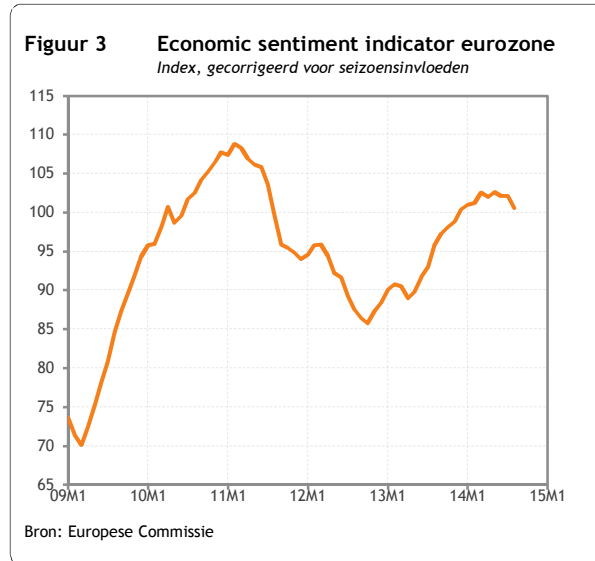
vooral te wijten aan tijdelijke factoren zoals de uitzonderlijk koude winter, die leidde tot de sluiting van winkels, bedrijven en bouwverven. De Amerikaanse bbp-groei veerde zoals verwacht terug op in het tweede kwartaal van 2014 (1%) onder impuls van de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen. De gestage daling van de werkloosheidsgraad en de verdere stijging van de vertrouwensindicatoren duiden op een sterke groei in de tweede jaarhelft. Onder invloed van een minder restrictief budgettair beleid, een toenemende nood aan uitbreidingsinvesteringen en de uitbreiding van de schalie-olie- en schaliegas-industrie, zou de groei ook dynamisch blijven in

¹ De in dit hoofdstuk vermelde jaargroecijfers voor het bbp in 2014 en 2015 zijn, met uitzondering van België, gebaseerd op consensusvooruitzichten (Consensus Economics, augustus 2014), maar ze werden voor de meeste eurolanden neerwaarts aangepast om rekening te houden met de bbp-observaties voor het tweede kwartaal van 2014 en met de meest recente ontwikkeling van de vertrouwensindicatoren.

² World Economic Outlook Update, Juli 2014.

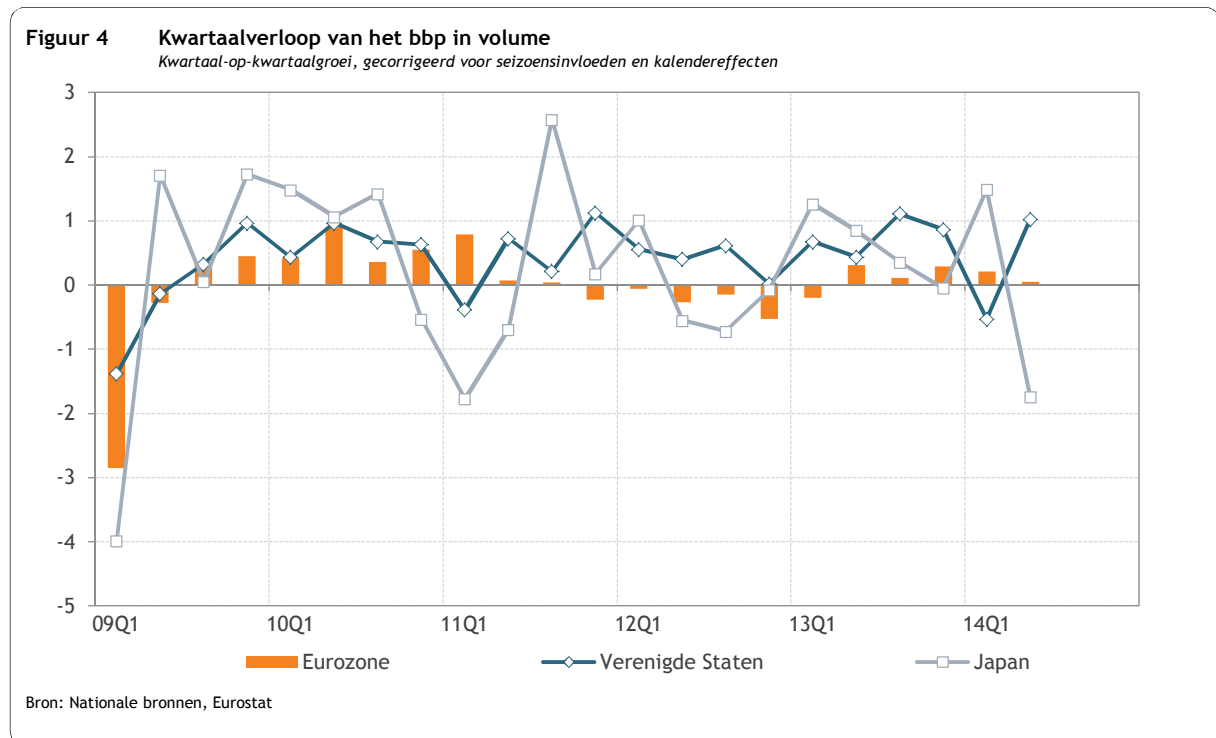
2015. Op jaarbasis zou de Amerikaanse bbp-groei aantrekken van 1,9% in 2013 tot 2,5% dit jaar en tot 3% in 2015.

In het tweede kwartaal van 2013 kwam de recessie van de eurozone als geheel tot een einde. In de

tweede jaarhelft trok de bbp-groei voorzichtig aan en lieten de voorlopige indicatoren vermoeden dat de heropleving geleidelijk aan kracht zou winnen. De bbp-groei in de eurozone bleef in het eerste kwartaal van 2014 echter onder de verwachtingen (0,2%) en stagneerde zelfs in het tweede kwartaal, vooral door een terugval van de investeringen. In dat kwartaal presteerden de drie grootste economieën zwak, met een krimp in Duitsland en Italië (beide -0,2%) en een nulgroei in Frankrijk. Het conflict in Oekraïne deed het vertrouwen recent wat terugvallen, wat een bescheiden bbp-groei laat vermoeden in het derde kwartaal. Nadien zou de economische groei verder

aantrekken onder impuls van een minder restrictief begrotingsbeleid, de door de ECB genomen maatregelen om de kredietverschaffing aan te zwengelen, een sterkere wereldeconomie en de depreciatie van de euro. De groeidynamiek van de eurozone wordt evenwel afgeremd door het handelconflict met Rusland en vooral doordat een aantal lidstaten nog steeds kampt met hoge schulden en hoge werkloosheid. De bbp-groei zou daardoor beperkt blijven tot 0,8% in 2014 en aantrekken tot 1,3% in 2015.

Onder impuls van een ambitieus budgettair en monetair relanceprogramma kende de Japanse economie in de eerste helft van 2013 een sterke groei (gemiddeld 1,1% per kwartaal). Het effect van dat programma doofde uit in de tweede helft van vorig jaar (gemiddelde groei van 0,2% per kwartaal). De vervroeging van een aantal consumptieve uitgaven, in anticipatie van een verhoging van de btw-voet van 5 tot 8% in april 2014 leidde tot een groeispurt in het eerste kwartaal (1,5%) en een terugval in het tweede kwartaal (-1,7%) van dit jaar. Bovendien viel de uitvoergroei tegen, ondanks de forse depreciatie van de yen tussen midden 2012 en eind 2013. De inflatie is onder invloed van de wisselkoersdepreciatie en de verhoging van de btw-voet naar zijn hoogste niveau in 25 jaar gestegen. Doordat de loongroei deze evolutie niet volgt, wordt de koopkracht van de consumenten aangetast. De vooruitzichten voor de Japanse bbp-groei zijn dan ook bescheiden (0,8% in 2014 en 1,2% in 2015).

Toen de financiële crisis losbarstte ondersteunden de Chinese autoriteiten de groei van de Chinese economie door een sterke toename van de kredietverlening voor investeringen. Dat leidde echter tot een onevenwichtige economische groei, een vastgoedhousse en een verdere schuldpbouw van bedrijven en financiële instellingen. De Chinese overheid probeerde vervolgens de kredietgroei af te remmen zonder een crash van de huizenmarkt of een scherpe groeivertraging te veroorzaken. Toen de bbp-groei aanzienlijk vertraagde in het laatste kwartaal van vorig jaar en het eerste kwartaal van 2014, werd de kredietgroei telkens opnieuw (tijdelijk) aangezwengeld met een bbp-groeiversnelling in het tweede kwartaal tot gevolg. De bbp-groei zou dit jaar op 7,5% en in 2015 op 7% uitkomen.

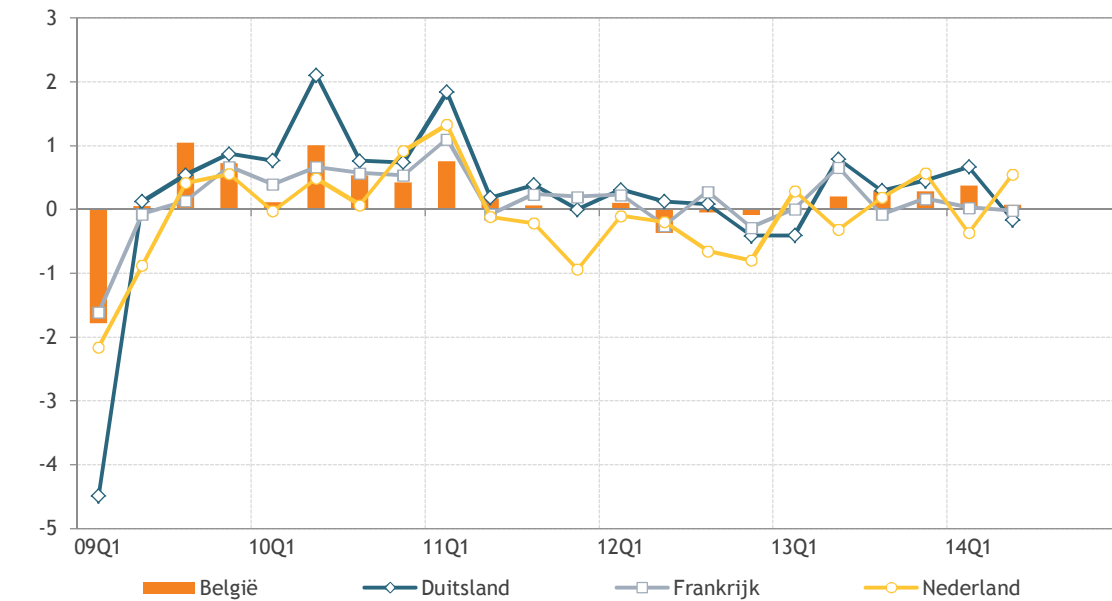
1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners

Na enkele kwartalen van negatieve groei knoopte de Belgische economie terug aan met positieve groei in het tweede kwartaal van 2013. De groei verstevigde gaandeweg tot 0,4% in het eerste kwartaal van 2014. In het tweede kwartaal stagneerde de economie van de eurozone, waardoor ook het herstel van de Belgische economie haperde (0,1%). In jaar-op-jaartermen bedroeg de economische groei in België in het tweede kwartaal van 2014 1,1%, tegenover gemiddeld 0,8% voor de drie belangrijkste handelspartners. Dat lagere gemiddelde is vooral toe te schrijven aan de Franse economie (0,1%), terwijl Duitsland andermaal het best presteert (1,3%) en de Nederlandse economie eindelijk lijkt te herstellen (0,9%).

De groei van de Duitse economie versnelde in het eerste kwartaal van 2014 (0,7%), maar in het tweede kwartaal werd een negatieve groei geboekt (-0,2%). Door de uitzonderlijk zachte winter werd een deel van de bouwactiviteit immers vooruitgeschoven. Bovendien waren er in het tweede kwartaal uitzonderlijk veel brugdagen.³ In vergelijking met de tweede helft van 2013 verzwakte de Duitse economische groei in het eerste semester van 2014, wat vooral het gevolg was van de stagnatie van de investeringen en van de relatief zwakke uitvoer, die mede gehinderd werd door de appreciatie van de euro tot het eerste kwartaal van dit jaar. De vooruitzichten voor de uitvoer worden momenteel getemperd door het conflict in Oekraïne en de verminderde vraag naar kapitaalgoederen vanuit China. De lage werkloosheidsgraad en de forse stijging van de reële lonen ondersteunen evenwel de particuliere consumptie. De bbp-groei zou dit jaar uitkomen op 1,5% en in 2015 aantrekken tot 1,8%.

³ Merk op dat de Duitse nationale rekeningen wel gecorrigeerd worden voor kalendereffecten, maar dat het aantal brugdagen geen invloed heeft op de grootte van die correctie.

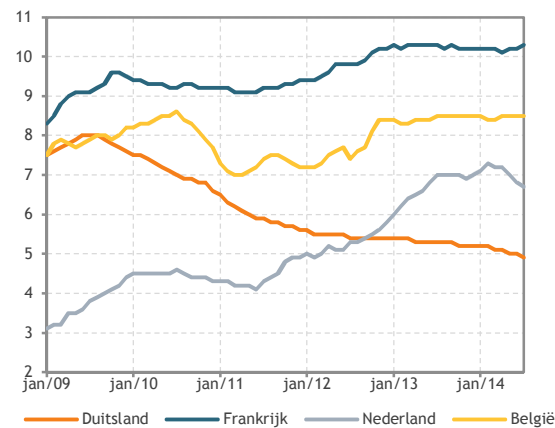
Figuur 5 Kwartaalverloop van het bbp in volume
Kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: Nationale bronnen, INR

Het Franse bbp stagneerde tussen midden 2013 en midden 2014. De investeringen daalden, de particuliere consumptie steeg nauwelijks en de uitvoergroei werd afgeremd door een gebrek aan competitiviteit. De zwakte van de binnenlandse vraag is deels toe te schrijven aan het begrotingsbeleid, dat in tegenstelling tot de meeste andere eurolanden restrictiever werd. Van alle landen binnen de eurozone (met uitzondering van Luxemburg) ligt het vertrouwen van de Franse producenten en consumenten, gemeten aan de hand van de 'economic sentiment indicator' van de Europese Commissie, momenteel het verst onder zijn langetermijngemiddelde. Dat vertaalt zich in zwakke groeivoorzichten voor dit en volgend jaar (resp. 0,5 en 1,1%).

Figuur 6 Werkloosheidsgraden
Eurostat-definitie, in %

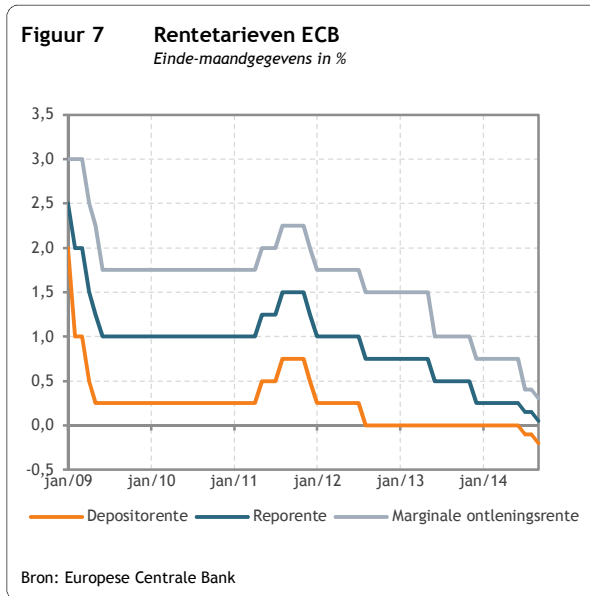

Bron: Eurostat

De Nederlandse economie ging lange tijd gebukt onder een zware correctie op de huizenmarkt en ingrijpende besparingen van de overheid. Beide factoren lijken nu tot een einde te komen. Begin 2014 stegen de huizenprijzen voor het eerst in vijf jaar en werd het begrotingsbeleid minder restrictief. De negatieve bbp-groei in het eerste kwartaal was vooral het gevolg van een tijdelijke factor, namelijk de verminderde productie en consumptie van aardgas door de milde winter in Europa. De aanzienlijke stijging van het producenten- en consumentenvertrouwen wijst op een aantrekkelijke economische activiteit in de tweede helft van dit jaar en in 2015. De uitvoer zou

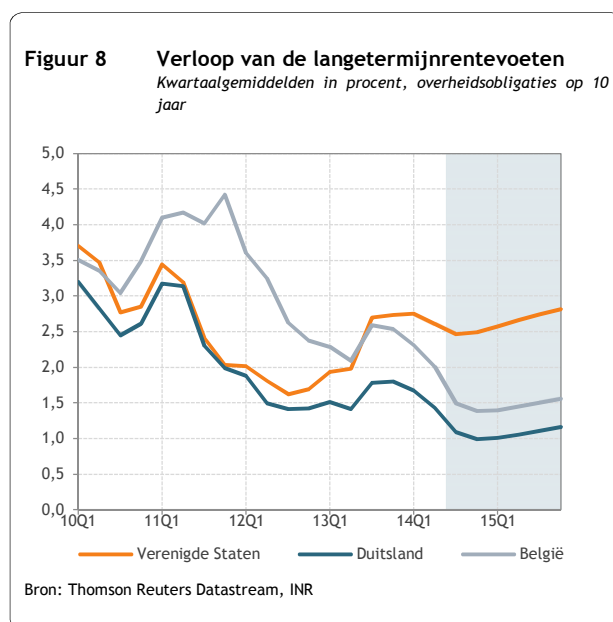
de groeimotor blijven, terwijl de particuliere consumptie onder druk blijft door de relatief hoge werkloosheidsgraad. De bbp-groei zou, door het zwakke eerste kwartaal, slechts 0,6% bedragen in 2014, maar volgend jaar uitkomen op 1,4%.

1.3. Rentevoeten en wisselkoersen⁴

De Europese Centrale Bank verlaagde haar herfinancieringsrente dit jaar met 20 basispunten tot 0,05% omwille van de aanhoudend lage inflatie en de tegenvallende groeicijfers, die de inflatievooruitzichten temperen. De rente waartegen banken overtollige liquiditeit bij de ECB kunnen plaatsen (depositorente) werd zelfs negatief (-0,2%). Ook verschaft de ECB goedkope kredieten aan banken indien ze dat geld uitlenen aan KMO's. Bovendien start de ECB binnenkort met een programma van kwantitatieve versoepeling, waarbij herverpakte bedrijfsleningen en obligaties met onderpand zouden opgekocht worden. Vooralsnog wordt er geen grootschalige aankoop van overheidsobligaties op de secundaire markt overwogen.

De Amerikaanse centrale bank heeft sinds het begin van 2014 het maandelijkse bedrag aan kwantitatieve versoepeling gestaag verminderd. Verwacht wordt dat de kwantitatieve versoepeling nog dit jaar beëindigd wordt. De eerste verhoging van de beleidsrente, die zich al bijna zes jaar tussen 0 en 0,25% situeert, wordt verwacht in de loop van volgend jaar.

Sinds begin 2014 daalt de langetermijnrente in de meeste ontwikkelde en opkomende economieën onder invloed van een toenemende deflatievrees. De Amerikaanse langetermijnrente daalde tot nog toe met ongeveer 60 basispunten tot een niveau van 2,4%. De gemiddelde langetermijnrente in de eurozone viel veel sterker terug tot ongeveer 1,5%, een historisch dieptepunt. Door de tegenvallende groei in de eerste jaarhelft en de extreem lage inflatie nam de speculatie toe over een verdere versoepeling van het monetair beleid. De rentedaling was het meest uitgesproken voor de crisislanden, wat resulteerde in dalende renteversillen t.o.v. Duitsland. De Belgische tienjaarsrente zou dit

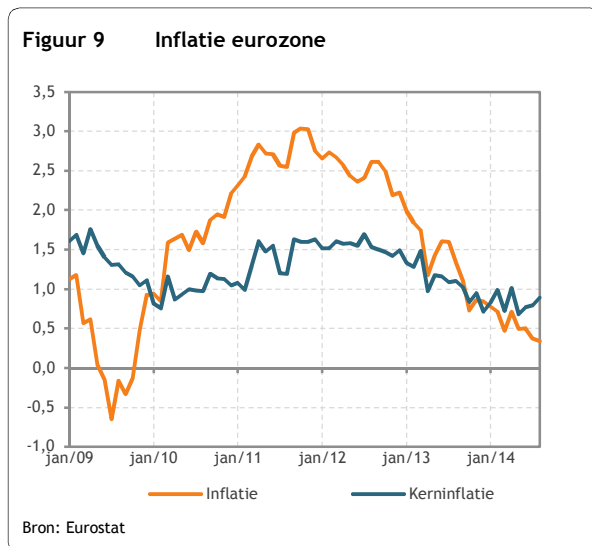
⁴ Deze technische hypothesen zijn gebaseerd op de termijnkoersen van begin september 2014.

jaar nauwelijks 1,8% bedragen en volgend jaar uitkomen op 1,4%, tegenover gemiddeld 3,4% in de periode 2008-2012.

De afgenomen vrees voor het uiteenvallen van de eurozone en de geleidelijke terugbetaling door de banken van ECB-leningen (die via een daling van het balanstotaal van de ECB het aanbod van euro's vermindert) leidde tot een aanzienlijke appreciatie van de euro tegenover de meeste andere munten vanaf midden 2012. Aan deze beweging kwam een einde in mei van dit jaar. De euro deprecieerde sindsdien aanzienlijk onder invloed van de tegenvallende economische groei en de bijzonder lage inflatie. Dat voedde de verwachting van bijkomende monetaire maatregelen, die begin september ook genomen werden. Tussen begin mei en begin september verloor de euro bijna 7% tegenover de Amerikaanse dollar. De euro verloor ook terrein tegenover nagenoeg alle andere munten. De nominale effectieve wisselkoers voor België (de gewogen gemiddelde wisselkoers van de euro t.o.v. de munten van onze belangrijkste handelspartners) deprecieerde eveneens, maar zou door het gunstige startpunt jaargemiddeld toch nog met 0,4% appreciëren in 2014. In 2015 zou de nominale effectieve wisselkoers met 0,3% deprecieëren.

1.4. Onzekerheden

Bovenstaand internationaal scenario gaat gepaard met belangrijke onzekerheden die de groeihereniging van de eurozone kunnen bemoeilijken. De normalisering van het Amerikaans monetair beleid kan leiden tot een forse wereldwijde stijging van de langetermijnrentevoeten voor overheden en bedrijven. Zolang de Europese bankensector ondergekapitaliseerd blijft en niet geruggensteund wordt

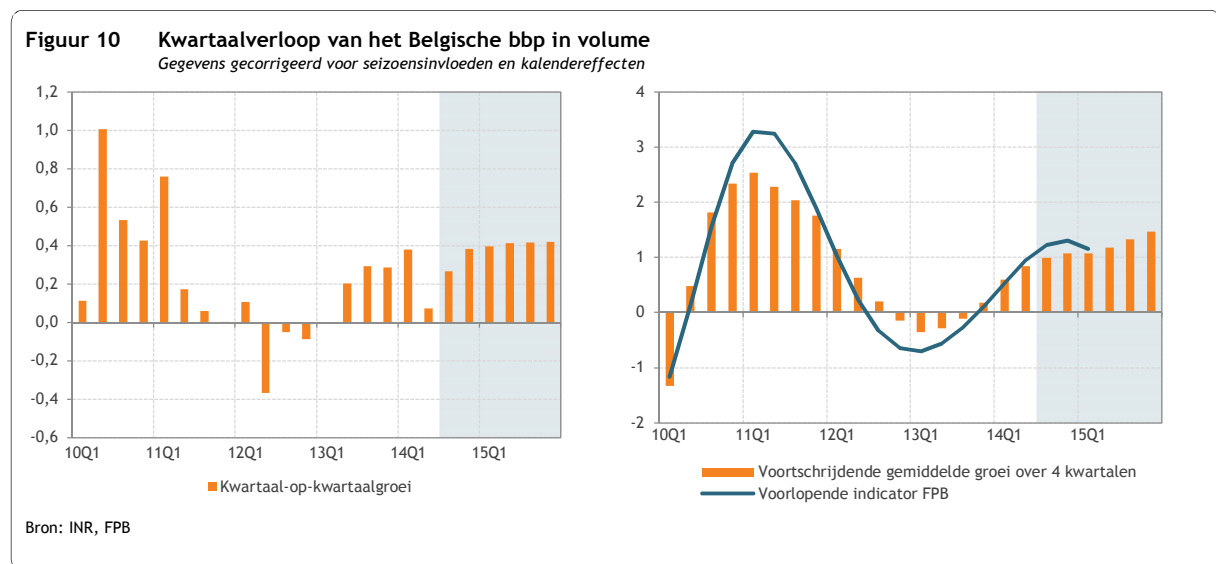

door een volwaardige bankenunie, blijft ook het risico bestaan op een heropflakking van de Europese schuldencrisis. Ook valt een sterke groei- vertraging in China als gevolg van pogingen om een kredietzeepbel te voorkomen niet uit te sluiten. De geopolitieke spanningen in Oekraïne en het handelsconflict met Rusland zouden een sterker effect op het vertrouwen (en bijgevolg op de economische activiteit) kunnen hebben dan in rekening genomen werd. Ten slotte zou de aanhoudend lage inflatie in de eurozone kunnen omslaan in deflatie indien zich een nieuwe ongunstige vraagschok voordoet.

2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten

2.1. Economische groei

Na een krimp die enkele kwartalen aanhield, hernam de Belgische economie in het tweede kwartaal van 2013. De groei verstevigde gaandeweg tot 0,4% in het eerste kwartaal van 2014 dankzij een positieve bijdrage van de netto-uitvoer en van de binnenlandse vraag. Het herstel van de Belgische economie haperde in het tweede kwartaal (0,1%), wat deels het gevolg was van een tijdelijke terugval van de activiteit in de bouwsector, die in het eerste kwartaal uitzonderlijk sterk presteerde dankzij de milde winter. De Belgische bbp-groei zou vanaf de tweede helft van dit jaar geleidelijk aan kracht winnen door een voorzichtige herneming van de Europese conjunctuur en een verdere versteviging van de binnenlandse vraag. Op jaarbasis resulteert dat in een groei van 1,1% in 2014 en 1,5% in 2015.

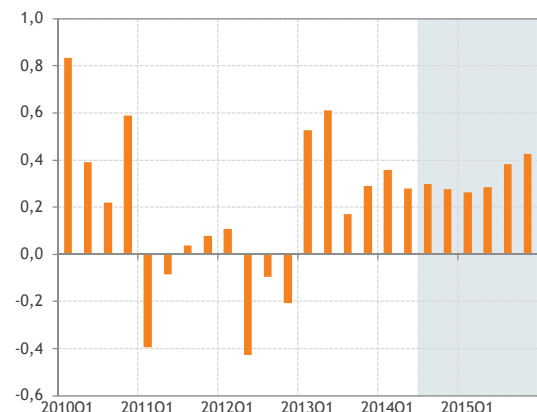

2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren

Ondanks de zwakke conjunctuur steeg de koopkracht van de gezinnen in 2012 (1,2%) en 2013 (0,7%). De reële groei van de lonen werd in 2012 ondersteund door de toename van de uurlonen vóór indexering en door de werkgelegenheidsgroei. In 2013 droeg de indexering bij tot een beperkte groei van de loonmassa in reële termen, ondanks een daling van de werkgelegenheid en een quasi-nulgroei van de uurlonen vóór indexering.⁵ De minder uitgesproken koopkrachtstijging in 2013 is grotendeels toe te schrijven aan een sterke toename van het totaalbedrag aan betaalde belastingen op inkomen en vermogen, dit als gevolg van een aantal fiscale maatregelen en van relatief minder terugbetalingen via inkohieringen.

⁵ De afkoelende inflatie werd immers overtroffen door de indexering van lonen en sociale uitkeringen, die gedeeltelijk werd beïnvloed door de (hogere) inflatie van het voorgaande jaar.

Figuur 11 Particuliere consumptie in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

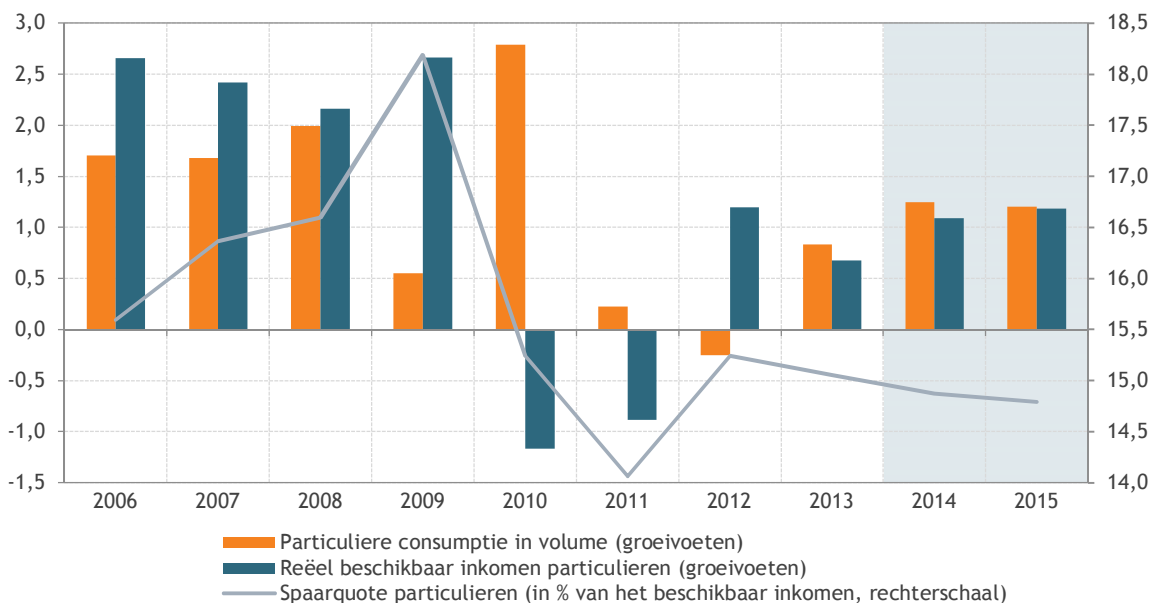

Bron: INR, FPB

In 2014 en 2015 zou de koopkrachtverbetering resp. 1,1% en 1,2% bedragen, geschraagd door een gunstiger ontwikkeling van de werkgelegenheid en een stijging van het reële inkomen van de zelfstandigen. Wat 2015 betreft, wordt de koopkracht ook ondersteund door een toename van het inkomen uit vermogen en houdt het loonscenario – in afwachting van concrete beslissingen – geen rekening met een mogelijke verderzetting van de blokkering van de conventionele lonen vóór indexering.⁶ De bruto-uurlonen vóór indexering zouden daardoor in 2015 toenemen met 0,8% (tegenover 0,1% in 2014, zie paragraaf 3.3.1). Niettemin is het groeiverschil tussen de reële

brutolonen per uur⁷ in beide jaren veel beperkter doordat de loonindexering volgend jaar lager uitvalt dan de inflatie.

Figuur 12 Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote

Bron: INR, FPB

Het consumentenvertrouwen werd sterk aangetast in de loop van 2011 en 2012, vooral door de toegenomen vrees voor werkloosheid. Daardoor hernam de gezinsspaarquote in 2012 tot 15,2%. Tegen de achtergrond van een aanzienlijke verbetering van het consumentenvertrouwen in de loop van 2013 bleef de spaarneiging van de gezinnen ongeveer constant en stegen de consumptieve bestedingen met 0,8%, d.i. in lijn met het reëel beschikbaar inkomen. Het consumentenvertrouwen is sinds begin 2014 ietwat versomberd, maar door de geleidelijke verbetering van de arbeidsmarktsituatie zou de spaar-

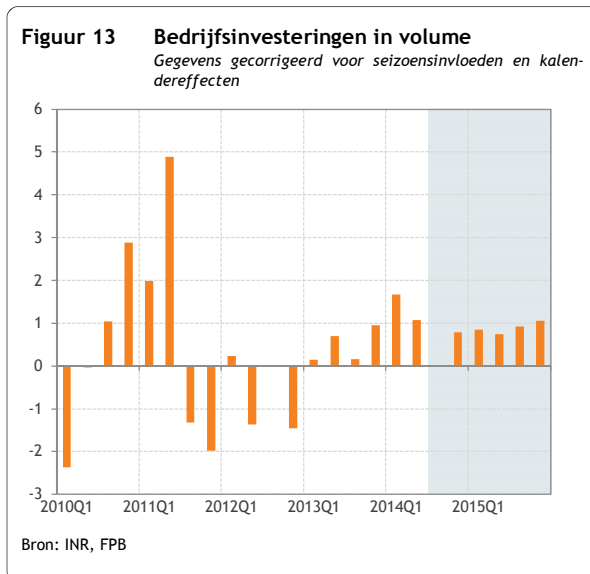
⁶ Het interprofessioneel overleg voor de periode 2015-2016 gaat later dit jaar van start.

⁷ Gedefleerd aan de hand van de deflator van de particuliere consumptie.

quote in 2014 en 2015 toch licht terugvallen t.o.v. vorig jaar. De particuliere consumptie zou daardoor in elk van beide jaren met 1,2% toenemen.

2.3. Bedrijfsinvesteringen

Door de tegenvallende conjunctuur brokkelde de industriële capaciteitsbezettingsgraad af van ongeveer 80% midden 2011 tot slechts 75,2% in het eerste kwartaal van 2013. Het ondernemersvertrouwen

(gemeten aan de hand van de NBB-conjunctuurindicator) viel in die periode aanzienlijk terug. De investeringen van de ondernemingen werden dan ook teruggeschroefd in de tweede helft van 2011 en in 2012. De investeringsactiviteit trok enigszins aan in de loop van 2013, maar niet voldoende om de terugval van het voorgaande jaar te compenseren. Daardoor nam de investeringsactiviteit op jaarbasis af met 0,5% (na -2,1% in 2012).

Aangedreven door verbeterde afzetperspectieven begon het ondernemersvertrouwen tijdens het tweede kwartaal van 2013 te hernemen en het bereikte, net als de industriële capaciteitsbez-

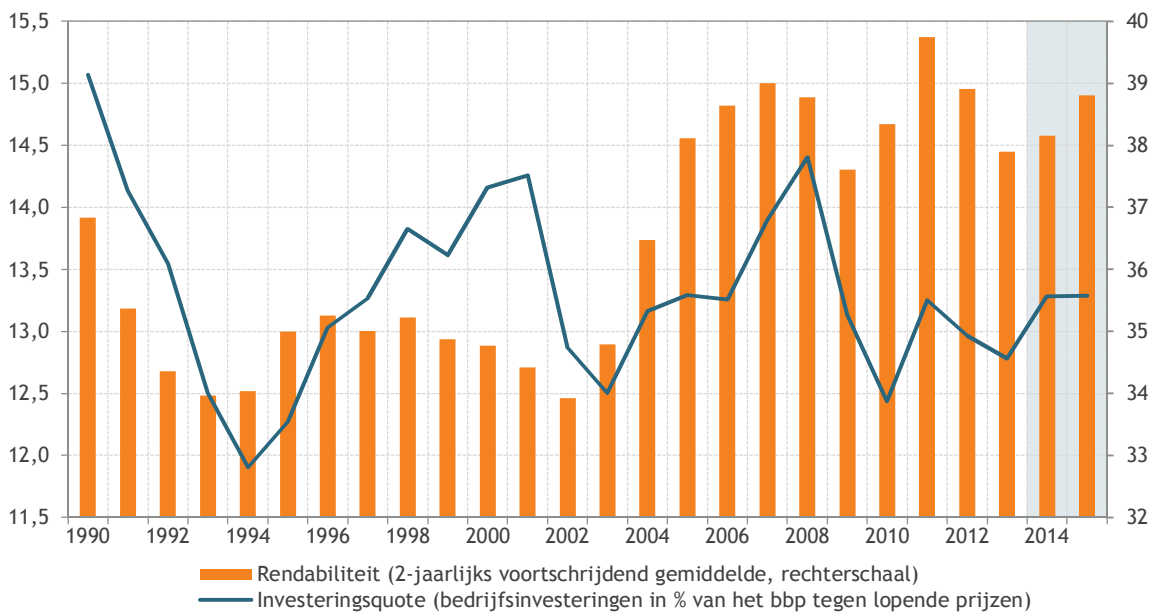
tingsgraad⁸, in het vierde kwartaal opnieuw zijn langetermijngemiddelde. Na een periode van overcapaciteit lijkt er dus opnieuw ruimte te ontstaan voor uitbreidingsinvesteringen. Ook de NBB-investeringsenquête uit het voorjaar van 2014 wijst in die richting.⁹ De stijging van de rendabiliteit (gemeten als het aandeel van het bruto-exploitatieoverschot van de bedrijven in de toegevoegde waarde tegen lopende prijzen), het gunstige renteklimaat en de recente versoepeling van de kredietvoorwaarden¹⁰ dragen eveneens bij tot een beter investeringsklimaat. De bedrijfsinvesteringen zouden met resp. 5,4% en 1,5% toenemen in 2014 en 2015, maar hun groei wordt vertekend door een belangrijke aankoop (in het buitenland) van schepen door een maritiem bedrijf in 2014 en in het eerste semester van 2015. Gezuiverd voor die aankoop, die de invoer in dezelfde mate doet stijgen en bijgevolg geen effect heeft op het bbp, bedraagt de investeringsgroei van de ondernemingen resp. 3,7% en 3%.

⁸ De industriële capaciteitsbezettingsgraad bedroeg 79% in het vierde kwartaal van 2013 (net boven zijn langetermijngemiddelde van 78,8%) en bleef stabiel in de eerste helft van 2014.

⁹ Die enquête voorziet voor dit jaar een forse toename van de investeringen in de verwerkende nijverheid van ruim 20% in nominale termen. Bovendien werden de investeringsintenties opwaarts bijgesteld ten opzichte van vorig najaar, wat zeer ongebruikelijk is.

¹⁰ Dat blijkt uit de Bank Lending Survey, een trimestriële enquête bij kredietinstellingen omtrent o.m. hun kredietvoorwaarden (andere dan de rente). In België wordt die enquête uitgevoerd door de NBB.

Figuur 14 Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector

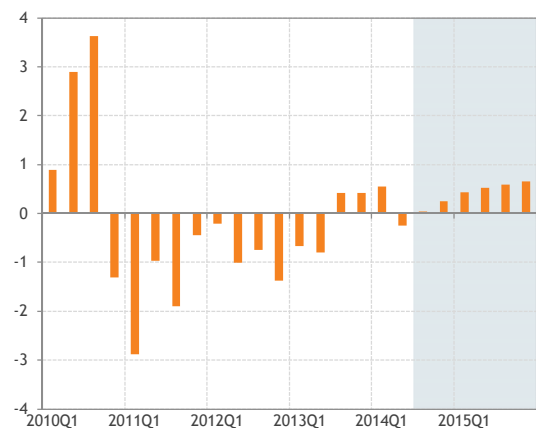

Bron: INR, FPB

2.4. Investerings in woongebouwen

De woningbouwactiviteit liet de voorbije zes jaar enkel in 2010 een positieve groei optekenen. De gezinnen schroefden hun investeringen in 2011 en in 2012 telkens met 3,2% terug doordat de economische onzekerheid hun vertrouwen aantastte en de gunstige effecten van een tijdelijke btw-verlaging uitdoofden. Bovendien leidde die btw-verlaging tot een vervroeging van heel wat bouwprojecten, wat de daaropvolgende neergang van de woningbouw nog versterkte. De investeringen in woningen vielen in 2013 verder terug met 2,6%, al tekende zich een licht herstel af in de tweede jaarhelft.

Figuur 15 Investerings in woongebouwen in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: INR, FPB

De woningbouw zou in 2014 en 2015 een volumegroei van resp. 0,8% en 1,4% laten optekenen, een bescheiden herneming in vergelijking met voorgaande cycli. Enerzijds wordt het herstel ondersteund door de toename van de koopkracht. Anderzijds is de hypothecaire rente weliswaar laag in nominale termen, maar is ze in reële termen beduidend toegenomen t.o.v. de jaren 2011-2012. Bovendien werden de voorwaarden voor het bekomen van een hypothecaire lening nog enigszins verder verstrakt in het tweede kwartaal van 2014.¹¹

¹¹ Bron: zie voetnoot 10.

2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen

De overheidsuitgaven werden geraamd rekening houdend met alle gekende maatregelen. Nieuwe maatregelen in het kader van de regionale regeerakkoorden werden echter niet opgenomen aangezien ze nog niet voldoende zijn gedetailleerd.

De jaarlijkse volumegroei van de overheidsconsumptie zou in 2014-2015, net als in 2012-2013, beperkt blijven tot gemiddeld bijna 1%. In vergelijking met die twee voorgaande jaren zou een sterkere volumegroei van de sociale uitkeringen in natura¹² en een quasi-stabilisering van de netto-aankoop van goederen en diensten (in de plaats van een daling) gecompenseerd worden door een beperktere volumegroei van de overheidslonen.¹³ Dat laatste is vooral het gevolg van een meer uitgesproken daling van de werkgelegenheid bij de overheid.

Het groeipad van de overheidsinvesteringen wordt in belangrijke mate bepaald door de infrastructuurwerken van de lokale overheid. Na een gecumuleerde toename van 9,7% tijdens de periode 2011-2012, zouden de overheidsinvesteringen in volume met bijna 11% dalen tijdens de periode 2013-2014 en met 3,7% hernemen in 2015.

2.6. Voorraadwijzigingen

De voorraadveranderingen leverden in 2012 en 2013 een negatieve bijdrage tot de economische groei (resp. -0,4 en -0,6 procentpunt). Tegen de achtergrond van een verbeterd producentenvertrouwen wordt voor de tweede helft van 2014 en voor 2015 een nulbijdrage van de voorraadvorming tot de economische groei vooropgesteld. Door een ongunstig overloopeffect uit 2013 en negatieve bijdragen tijdens de eerste helft van het jaar, levert de voorraadvorming in 2014 niettemin een negatieve bijdrage tot de economische groei (-0,8 procentpunt).

2.7. Uitvoer en invoer

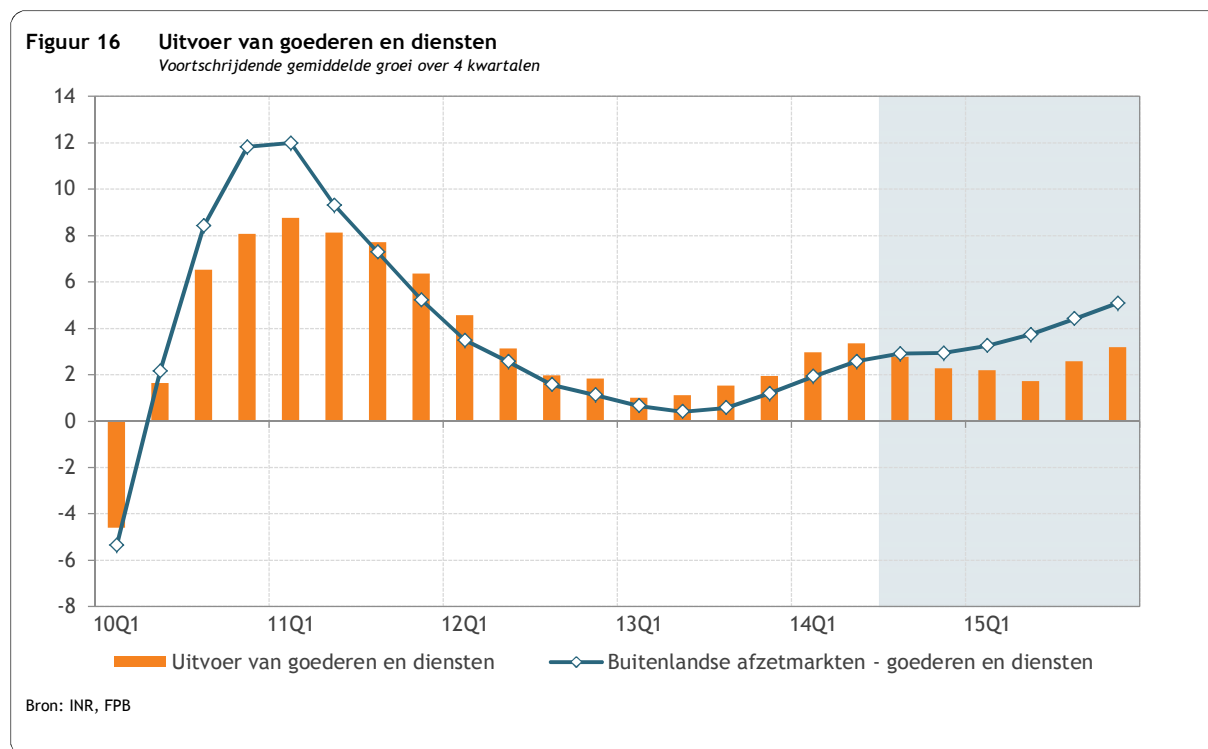
De negatieve economische groei in de eurozone en de (mede daardoor) beperkte groei van de wereldhandel leidden tot een – in historisch perspectief – uiterst zwakke groei van de buitenlandse afzetmarkten voor België in 2012 en 2013 (gemiddeld 1,2%). De eurozone als geheel zou in 2014 en 2015 weer aanknopen met een bescheiden groei, waardoor de groei van de uitvoermarkten aantrekt tot resp. 2,9% en 5,1%. Om de economische groei van onze handelspartners en dus de groei van de Belgische uitvoermarkten te ramen werd rekening gehouden met de negatieve vertrouwenseffecten die het handelsconflict tussen Europa en Rusland in augustus 2014 veroorzaakt heeft.

In lijn met de groeiversnelling van de uitvoermarkten, zou de Belgische uitvoergroei, die vorig jaar beperkt bleef tot 1,9%, in 2014 aantrekken tot 2,3% en, ondersteund door de recente depreciatie van de euro, in 2015 uitkomen op 3,2%. Het verlies aan buitenlandse marktaandeel zou dit jaar beperkt blijven door een opvallend sterke uitvoerprestatie in het tweede kwartaal, maar volgend jaar zijn histo-

¹² Sociale uitkeringen in natura bestaan hoofdzakelijk uit overheidsuitgaven voor gezondheidszorg.

¹³ Het begrip overheidslonen dient hier in ruime zin begrepen te worden (met inbegrip van de toegerekende sociale bijdragen die o.m. de ambtenarenpensioenen bevatten).

risch gemiddelde benaderen. Door de beperkte dynamiek van de binnenlandse vraag zou de volumegroei van de Belgische invoer (resp. 2% en 2,9%) beperkter blijven dan die van de uitvoer, waardoor de netto-uitvoer in beide jaren een positieve bijdrage van 0,3 procentpunt levert tot de economische groei.

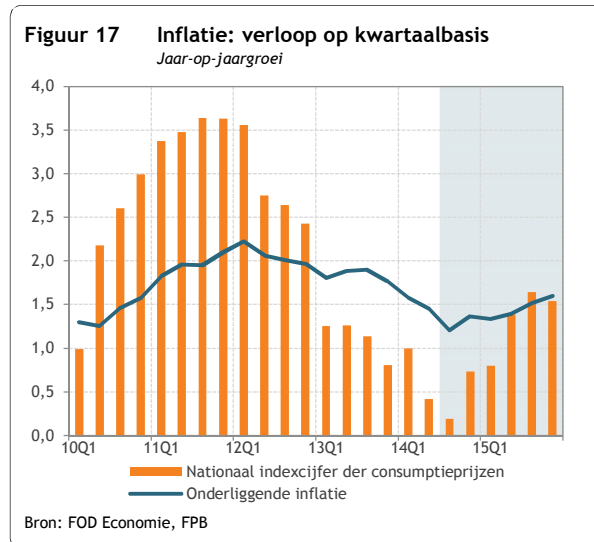
De internationale prijzen zonder energie, uitgedrukt in euro, zouden in 2014 nagenoeg stabiel blijven. Volgend jaar zouden ze toenemen met 2,2%, mede door de depreciatie van de effectieve wisselkoers van de euro. Aangezien het aandeel van energieproducten in de Belgische uitvoer beperkter is dan in de invoer, hebben energieprijswijzigingen een grotere invloed op de invoer- dan op de uitvoerprijzen. Zo doet de afname van de energieprijzen in 2014 de Belgische invoerprijzen in 2014 dalen met 0,8%, terwijl de daling van de uitvoerprijzen beperkter blijft (-0,6%). Dat resulteert in een ruilvoetwinst van 0,2 procentpunt. Volgend jaar treedt er daarentegen een klein ruilvoetverlies op (-0,1 procentpunt) als gevolg van licht hogere olieprices uitgedrukt in euro.

De positieve bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei en de ruilvoetwinst (in 2014) resulteren in een kleiner tekort op de lopende rekening van de Belgische betalingsbalans. In 2015 zou dat tekort 1,2% van het bbp bedragen, tegenover 1,9% in 2013.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

De Belgische inflatie¹⁴ viel op jaarbasis terug van 2,8% in 2012 tot 1,1% in 2013. Die terugval was vooral te danken aan het energieprijzerverloop. De Brentprijs in euro daalde met bijna 6% in 2013, wat een daling

van de prijs van olieproducten teweegbracht. Daarenboven vielen de consumptieprijzen voor gas en elektriciteit terug, wat vooral een gevolg was van de toegenomen concurrentie tussen de leveranciers aangezien de noteringen op de internationale energiemarkten eerder toenamen. Ook de onderliggende inflatie¹⁵ droeg bij tot de daling van de inflatie in 2013. De afkoeling van de onderliggende inflatie was deels het gevolg van een groeivertraging van de loonkosten per eenheid product, maar ook van het effect van de kortingen tijdens de koopjes, waarmee sinds 2013 rekening wordt gehouden in de berekening van het NICP.

In 2014 zou de inflatie verder vertragen tot 0,6%, wat vooral het gevolg is van een beperktere bijdrage van de 'andere componenten' en van een negatievere bijdrage van de energieprijzen. De bijdrage van de onderliggende inflatie zou nagenoeg ongewijzigd blijven in vergelijking met 2013 ondanks het wegval- len van de neerwaartse invloed van het solden-effect (cf. supra). Gezuiverd voor methodologische wij- zingen daalt de onderliggende inflatie dus wel dankzij het loonmatigingsbeleid en het aantrekken van de productiviteit. Merk op dat de methodologie die gebruikt wordt om het NICP te berekenen grondig aangepast werd in januari 2014¹⁶, wat er o.m. voor zorgde dat het seizoensprofiel van een aantal getui- gen en bijgevolg het kwartaalprofiel van de onderliggende inflatie in 2014 wijzigde.

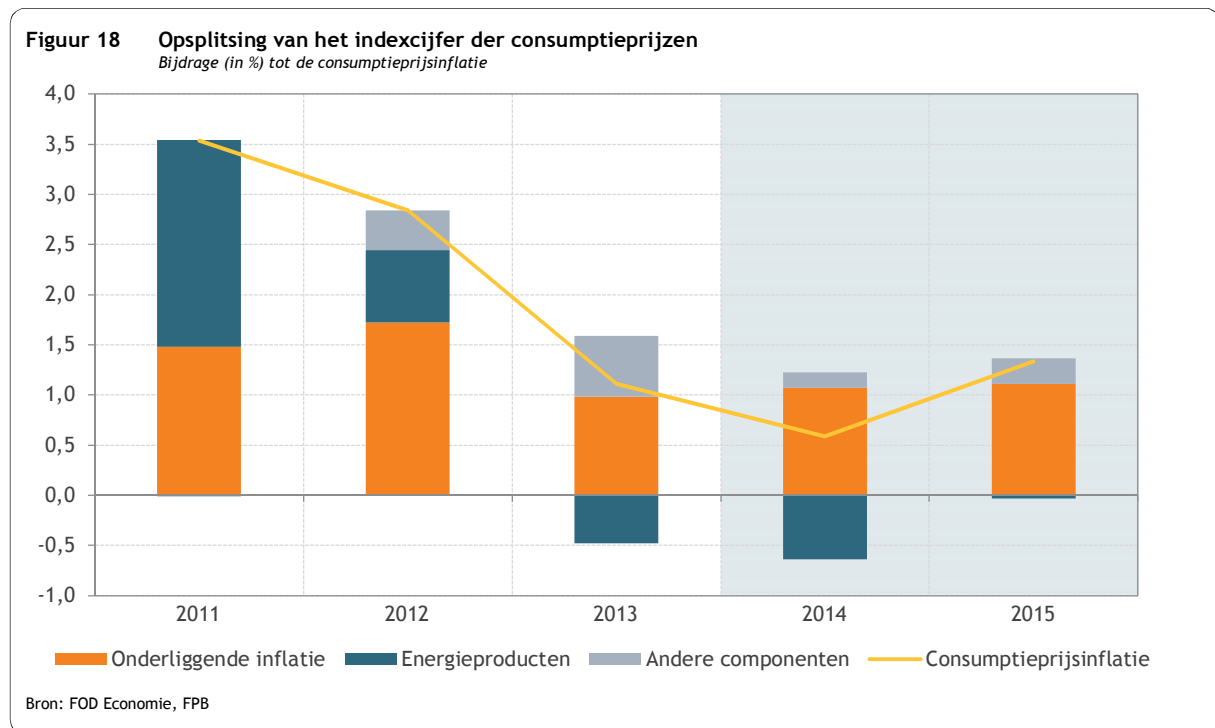
De consumptieprijzen van elektriciteit en aardgas werden tot in 2012 in belangrijke mate bepaald op basis van olieprijsnoteringen. Mede door wetgevende initiatieven is er een kentering opgetreden en zijn ze sinds het laatste kwartaal van 2013 volledig losgekoppeld van de olieprijsen en louter gebaseerd op gas- en elektriciteitsmarktnoteringen in de zogenaamde CWE-zone (België, Nederland, Duitsland, Frankrijk). De negatieve bijdrage van gas- en elektriciteitsprijzen tot de inflatie in 2014 (-0,45 procent- punt) is voor ruim de helft te danken aan de daling van de btw-voet van 21 tot 6% op elektriciteit voor huishoudelijk gebruik sinds april. Het andere deel van de prijsdaling wordt verklaard door de daling van de prijsnoteringen op de energiebeurzen en de verlaging van de federale bijdragen.¹⁷

¹⁴ De inflatie wordt gemeten als de jaar-op-jaargroei van het nationaal indexcijfer der consumptieprijzen (NICP).

¹⁵ De onderliggende inflatie wordt berekend door het NICP te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van admini- stratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Daarom worden de effecten van btw-wijzigingen, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting en het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vis en zeevruchten, vleesproducten en verse groenten en fruit uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie.

¹⁶ Zie http://economie.fgov.be/nl/binaries/CPI2013methodologie_nl_tcm325-241542.pdf voor een gedetailleerd overzicht.

¹⁷ Die verlaging bestaat uit een verlaging van het tarief per kWh sinds januari 2014 en de afschaffing van de btw op de federale bijdrage voor gas en elektriciteit sinds april 2014.

Aangezien de Brentprijs in euro dit jaar (-3%) minder sterk zou terugvallen dan vorig jaar (-6%), zou de negatieve bijdrage van benzine en diesel tot de inflatie eveneens beperkter zijn (-0,1% procentpunt tegenover -0,2% procentpunt). De negatieve bijdrage van huisbrandolie zou daarentegen meer uitgesproken zijn in 2014 omdat de prijs van huisbrandolie sinds begin 2013 in het NICP verrekend wordt als een gewogen 12-maandelijks voortschrijdend gemiddelde.

De beperktere bijdrage van de 'andere componenten' in 2014 (zie figuur 18) is bijna uitsluitend te danken aan de bescheiden prijsstijgingen of zelfs prijsdalingen van verse voedingsproducten. Zo is de jaar-op-jaargroei van de vleesprijzen gedaald van bijna 5% midden vorig jaar tot ongeveer 1% tijdens de afgelopen maanden. Daarenboven liggen de prijzen van verse groenten en fruit een stuk lager dan een jaar geleden dankzij de gunstige klimatologische omstandigheden tijdens de eerste helft van dit jaar. Rekening houdend met het Russisch invoerverbod op heel wat voedingsproducten uit de EU en de VS, dat in augustus 2014 ingesteld werd, gaan we ervan uit dat de prijzen voor verse voeding nog tot begin volgend jaar laag zullen blijven. Sinds 1 januari 2014 worden de erelonen van de advocaten onderworpen aan de btw. Dat heeft geen invloed op het NICP, maar wel op de deflator van de particuliere consumptie (+0,04 procentpunt).

De Belgische inflatie zou in aantrekken tot 1,3%. De belangrijkste factor achter die inflatieversnelling zijn de energieprijzen, die na een negatieve bijdrage van 0,6 procentpunt in 2014 een nulbijdrage zouden leveren in 2015. De Brentprijs in euro zou licht toenemen, met een positieve bijdrage van de olieproducten tot de inflatie tot gevolg. Ook de noteringen voor aardgas en elektriciteit zouden volgend jaar gemiddeld hoger liggen. Dat is vooral het geval voor de termijnmarktnoteringen voor elektriciteit in België, die verder toegenomen zijn als gevolg van een verhoogd risico op stroomtekorten tijdens de winter doordat meerdere Belgische kernreactoren stilliggen.¹⁸ Toch zou de gemiddelde consumptie-

¹⁸ Merk op dat er in deze vooruitzichten geen rekening gehouden wordt met de mogelijke gevolgen van een stroompanne op de economische activiteit.

prijs van elektriciteit in 2015 iets lager liggen dan in 2014 doordat de btw-verlaging pas is ingegaan in april 2014. De onderliggende inflatie zou in de loop van 2015 licht hernemen onder invloed van de groeiversnelling van de lonen (zie paragraaf 3.3.1), maar jaargemiddeld nagenoeg ongewijzigd blijven als gevolg van de vertraging in de loop van 2014. De bijdrage van de 'andere componenten' tot de inflatie zou licht toenemen (+0,1 procentpunt) doordat de prijs van verse groenten en fruit zich zou normaliseren in de loop van 2015.

Terwijl de prijzen van benzine en diesel in 2014 licht dalen, nemen de prijzen van tabaksproducten fors toe door een accijnsverhoging. Doordat die prijsbewegingen elkaar ongeveer compenseren, zou de gezondheidsindex in 2014 dezelfde groei kennen als het NICP (0,6%). Ook in 2015 zou de groei van de gezondheidsindex gelijk zijn aan de inflatie (1,3%) omdat de toename van de prijzen van alle uitgesloten producten nauw aanleunt bij het inflatietempo.

3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen

De spilindex voor de overheidssector werd laatst overschreden in november 2012. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de huidige spilindex (101,02) in februari 2015 overschreden worden door het viermaandelijks voortschrijdend gemiddelde van de gezondheidsindex. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in maart 2015 en de lonen en wedden van het overheids personeel in april 2015 met 2% aangepast worden aan de toegenomen levensduurte.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

Om het concurrentievermogen van de Belgische economie te versterken, drong de regering er in het kader van het interprofessioneel overleg voor de periode 2013-2014 bij de sociale partners op aan om geen loonsverhogingen toe te kennen bovenop de loonindexering en de baremieke verhogingen. Door het ontbreken van een interprofessioneel akkoord werd de bevrozing van de conventionele lonen vóór indexering opgelegd via het Koninklijk Besluit van 28 april 2013.¹⁹

Volgens de meest recente beschikbare nationale rekeningen bedroeg de groei van de nominale uurloonkosten in de marktsector 2% in 2013. De indexeringen in de verschillende paritaire comités in de loop van 2013 wijzen uit dat de indexering in de marktsector jaargemiddeld 2% bedroeg. Daarenboven leverden de werkgeversbijdragen een licht positieve bijdrage tot de groei van de uurloonkosten door de relatief sterke groei van de toegerekende bijdragen. Per saldo vielen de bruto-uurlonen vóór indexering licht terug, wat gezien de beperkte toename van de conventionele lonen (+0,1%)²⁰ gepaard ging met een negatieve loondrift.

¹⁹ Zie Belgisch Staatsblad van 2 mei 2013, blz. 25917 - 25918.

²⁰ Die toename is niet in strijd met de loonbevrozing. De beperkte toename op jaarbasis in 2013 is immers het gevolg van de stijgingen die werden toegekend in de loop van 2012 (overloopeffect).

Tabel 1 Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector
Bijdragen in procentpunt aan de groei van de nominale uurloonkosten

	2013	2014	2015
Koninklijk Besluit ^a			
Conventionele loonstijging vóór indexering	0,0	0,0	
Realisaties/vooruitzichten			
Groei nominale uurloonkosten, waarvan	2,0	0,5	1,5
- Indexering	2,0	0,7	1,0
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	-0,2	0,1	0,8
- Totale werkgeversbijdragen ^c	0,1	-0,3	-0,3

a. Door het ontbreken van een interprofessioneel akkoord werd voor de periode 2013-2014 de toegelaten stijging van de conventionele lonen vastgelegd bij Koninklijk Besluit.

b. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift

c. Wettelijke, extralegale en toegerekende werkgeversbijdragen

Ondanks de loonbevriezing in 2014 zouden de bruto-uurlonen vóór indexering met 0,1% toenemen, wat het gevolg is van het afschaffen van de carenzdag voor arbeiders in het kader van de invoering van het eenheidsstatuut. Via een equivalente verhoging van de werkgeversbijdrageverminderingen wordt het loonkostenverhogend effect daarvan ongedaan gemaakt. In lijn met de afkoeling van de inflatie zou de loonindexering in 2014 terugvallen tot 0,7%. De toename van de nominale uurloonkosten in 2014 (0,5%) zou beperkter zijn dan die van de nominale bruto-uurlonen (0,8%) door een uitgesproken toename van de werkgeversbijdrageverminderingen (zie paragraaf 3.3.2.) en een daling van de toegerekende werkgeversbijdragen, onder meer als gevolg van een afname van het aantal bruggepensioneerden.

Om de groei van de nominale uurloonkosten in 2015 te ramen werd, in afwezigheid van een interprofessioneel akkoord²¹, gebruik gemaakt van een loonvergelijking waarin de brutolonen die onderhandeld worden door de sociale partners geraamd worden in functie van de krapte op de arbeidsmarkt, de productiviteit en de loonwig. Al die factoren geven aanleiding tot een versnelling van de loongroei in 2015. Rekening houdend met de neerwaartse invloed die de werkgeversbijdragen uitoefenen op de loonkostenontwikkeling²², wordt de groei van de nominale uurloonkosten op 1,5% geraamd. Die raming is verzoenbaar met de Wet tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen²³ en kan dan ook beschouwd worden als een verderzetting van het loonmatigingsbeleid van de voorbije jaren. Immers, de gevoeligheid van de arbeidskosten voor de macro-economische omgevingsfactoren werd geschat over een periode (1987-2012) die de periode van tweejaarlijkse loonnormen (sinds 1997) omvat, en weerspiegelt bijgevolg deels de disciplinerende invloed van de wet van 1996. Overigens blijkt dat de gemiddelde loonkostenstijging in onze buurlanden, berekend op basis van de meest recente vooruitzichten van de Europese Commissie²⁴, beduidend hoger dan 1,5% zal zijn, vooral als gevolg van de verwachte loonstijging in Duitsland.

²¹ Het interprofessioneel overleg voor de periode 2015-2016 gaat later dit jaar van start.

²² De werkgeversbijdragevoet in enge zin (wettelijke werkgeversbijdragen in procent van de brutoloonmassa) valt terug door de stevige groei van de werkgeversbijdrageverminderingen. De werkgeversbijdragevoet in ruime zin (totale werkgeversbijdragen in procent van de brutoloonmassa) valt nog sterker terug doordat ook de extralegale en de toegerekende bijdragen trager groeien dan de brutoloonmassa.

²³ Die wet bepaalt dat de beoordeling van de loonkostenstijging dient te gebeuren op basis van OESO-vooruitzichten. De OESO publiceert evenwel geen ramingen meer over de toename van de uurloonkosten in de privésector.

²⁴ Europese Commissie, 'Spring 2014 forecast: Growth becoming broader-based', mei 2014.

De loonindexering zou in 2015 aantrekken tot 1%, maar blijft achter op de toename van de gezondheidsindex in 2015 (1,3%). De loonindexering reageert immers steeds met enige vertraging op de ontwikkeling van de gezondheidsindex en is daardoor beperkter tijdens een versnelling van de inflatie. Per saldo zouden de bruto-uurlonen vóór indexering toenemen met 0,8% in 2015.

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus

De bijdrageverminderingen en loonsubsidies ten gunste van de ondernemingen in 2014-2015 zijn gebaseerd op de relanceplannen van het najaar van 2013 en het competitiviteitspact van 2013, de bijdrageverminderingen toegekend om de loonkostenverhogende impact van de eenmaking van de bedienden- en arbeidersstatuten te neutraliseren en de laatst gepubliceerde observaties van de bijdrageverminderingen (eerste kwartaal van 2014).

Tabel 2 Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen
In miljoen euro

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Werkgeversbijdrageverminderingen	4722	4867	5001	4943	5113	5545	5787
waarvan overgenomen door de Gewesten	0	0	0	0	0	0	853
Loonsubsidies, waarvan o.a.	4207	5317	6128	6326	6294	6456	6839
- Activeringen en preactiveringen	230	362	638	463	218	238	256
- Dienstencheques	1051	1231	1424	1595	1650	1635	1700
- Nacht- en ploegenarbeid en overuren	845	1035	1125	1130	1166	1213	1380
- Algemene korting	470	890	935	970	985	1021	1051
waarvan overgenomen door de Gewesten	0	0	0	0	0	0	1985
Totaal ten gunste van werkgevers	8928	10184	11129	11269	11406	12001	12626
waarvan overgenomen door de Gewesten	0	0	0	0	0	0	2838
Werknemersbijdrageverminderingen	690	708	740	720	849	851	813

Extra loonsubsidies zijn voorzien voor de non-profitsector via de verhogingen van de forfaitaire sociale maribelsubsidie in 2014 (relanceplan) en 2015 (competitiviteitspact), voor overuren in horeca en bouw (in ruil voor anti-zwartwerkmaatregelen – ex ante 5,3 miljoen in 2014, 21 miljoen op kruissnelheid), voor de kmo's via de algemene loonsubsidie voor de profitsector (1,12% i.p.v. 1% van de brutolonen), voor volcontinue nacht- en ploegenarbeid in het bijzonder (ex ante 24 miljoen in 2014, meteen op kruissnelheid) en ten slotte voor nacht- en ploegenarbeid in het algemeen als onderdeel van het competitiviteitspact vanaf 2015 (ex ante 163 miljoen).

Onder druk van de subsidiedaling voor de dienstencheques met 0,5 euro in 2014 en de tragere groei van de dienstenchequeprestaties, zullen de dienstenchequesubsidies in 2014 dalen met 15 miljoen en in 2015 matig stijgen met 65 miljoen. Het dienstenchequegebruik stagneert niet alleen omdat de vraag afgeremd wordt door de prijsverhoging voor de gebruikers, de vermindering van het quotum per belastingplichtige en de verlaging van de bovengrens op de fiscale aftrekbaarheid, maar ook omdat de reservering van bijkomende jobs voor bepaalde categorieën van werklozen het aanbod afremt.

Bijkomende werkgeversbijdrageverminderingen worden toegekend in het kader van de doelgroepen eerste aanwervingen (vierde en vijfde werknemer – ex ante 10 miljoen in 2014, 21 miljoen op kruissnelheid) en horeca (vaste contracten – ex ante 66 miljoen in 2014, meteen op kruissnelheid), de ver-

sterking van de forfaitaire component van de structurele vermindering ter compensatie voor de afschaffing van de carenzdag (ex ante 80 miljoen in 2014, meteen op kruissnelheid), via de indexering van loongrenzen van de lageloonmaatregel aan het minimumloon. In het kader van het competitiviteitspact zullen in 2015 de werkgeversbijdragen bijkomend verminderd worden (ex ante 287 miljoen²⁵) via de verhoging van de lageloongrens (164 miljoen) en de algemene forfaitaire werkgeversbijdragevermindering (123 miljoen).

Mede als gevolg van die maatregelen, maar ook door de stijgende werkgelegenheid zullen de werkgeversbijdrageverminderingen in 2014 stijgen met 433 miljoen en in 2015 met 242 miljoen. In 2014 zullen de loonsubsidies stijgen met 162 en in 2015 met 383 miljoen.

Een aantal werkgeversbijdrageverminderingen (alle doelgroepgebonden verminderingen behalve 'eerste aanwervingen' en 'arbeidsduurvermindering'²⁶) en loonsubsidies (activeringen, jongerenbonus non-profit en dienstencheques²⁷) worden krachtens de zesde staats hervorming een bevoegdheid van de Gewesten. Indien het beleid dat door Entiteit 1 werd uitgestippeld, onveranderd wordt verdergezet, betekent dit dat de Gewesten in 2015 1 985 miljoen zullen besteden aan loonsubsidies en 853 miljoen aan werkgeversbijdrageverminderingen voor de ondernemingen, d.i. samen 2 838 miljoen.

De werkbonus zal stagneren in 2014 en dalen in 2015 ondanks de automatische indexering van de loongrenzen en de maximale forfaitaire vermindering aan de minimumlonen.

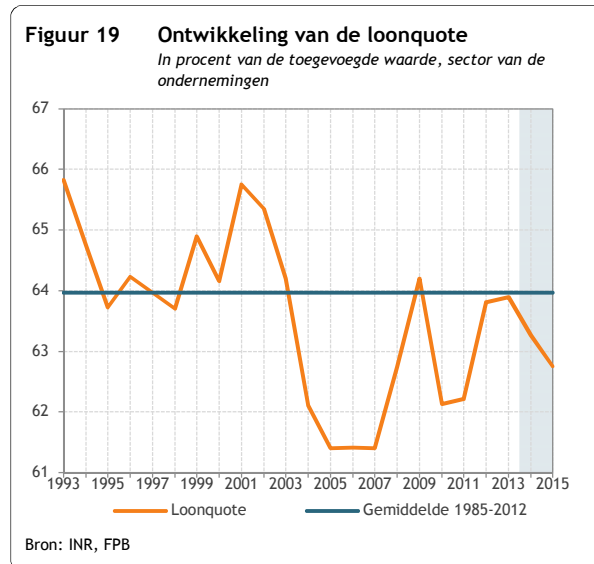
²⁵ Eigen berekeningen.

²⁶ Net zoals de federaal gebleven doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen zouden ook de aan de Gewesten overgedragen werkgeversbijdrageverminderingen krachtens de nieuwe regels voor de nationale rekeningen ingeboekt worden als niet-productgebonden subsidies en dus ook deel uitmaken van de loonsubsidies.

²⁷ Voorlopig worden de dienstenchequesubsidies nog beschouwd als loonsubsidies hoewel de wetgeving m.b.t. de zesde staats hervorming gewag maakt van de dienstenchequesubsidie als een subsidie aan de consument.

3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote

De arbeidsproductiviteit per uur hernam in 2013, terwijl de uurloonkosten vóór indexering in de hand werden gehouden door de blokkering van de conventionele lonen.²⁸ Niettemin handhaafde de loonquote²⁹ zich vorig jaar op 63,9% omdat de loonindexering de toename van de deflator van de toegevoegde waarde overtrof. De daling van de loonquote in 2014 (tot 63,3%) en 2015 (tot 62,8%) is toe te schrijven aan een verder aantrekkende productiviteitsgroei, aan een relatief beperkte loonindexering (vergeleken met de deflator van de toegevoegde waarde) en aan een afname van de werkgeversbijdragevoeten.

voegde waarde overtrof. De daling van de loonquote in 2014 (tot 63,3%) en 2015 (tot 62,8%) is toe te schrijven aan een verder aantrekkende productiviteitsgroei, aan een relatief beperkte loonindexering (vergeleken met de deflator van de toegevoegde waarde) en aan een afname van de werkgeversbijdragevoeten.

Tijdens de afgelopen jaren (vooral van 2005 tot 2011) werd een sterke toename van de loonsubsidies opgetekend³⁰, wat impliceert dat de kost van de factor arbeid een beperkter aandeel in de toegevoegde waarde vertegenwoordigt dan kan afgeleid worden uit figuur 19.

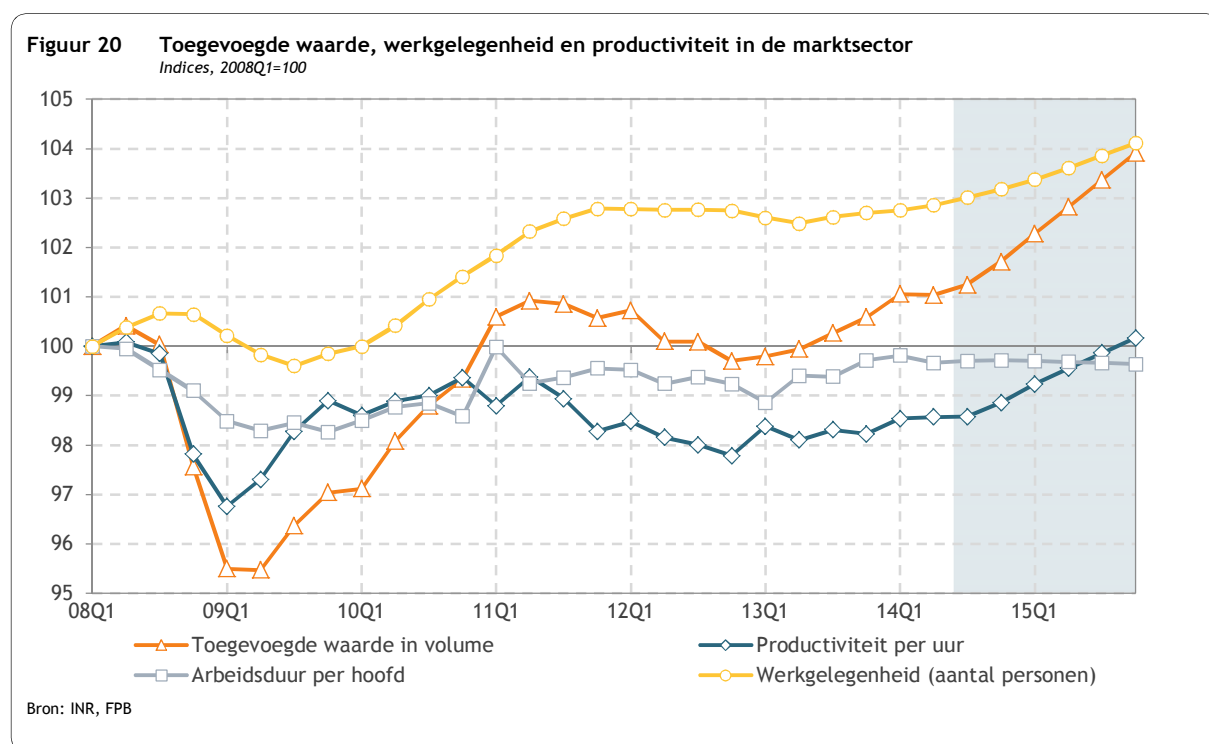
²⁸ Zie paragraaf 3.3.1.

²⁹ De loonquote wordt hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

³⁰ Zie paragraaf 3.3.2.

4. Arbeidsmarkt

Tussen midden 2011 en eind 2012 viel de activiteit in de marktsector terug met 1,2%. De herneming van de toegevoegde waarde was bescheiden in de eerste jaarhelft van 2013 (ruim 0,1% groei per kwartaal), maar meer uitgesproken in de drie daaropvolgende kwartalen (gemiddeld bijna 0,4% groei per kwartaal). De activiteit stagneerde echter in het tweede kwartaal van dit jaar, o.m. omdat de activiteit in de bouwnijverheid tijdens het eerste kwartaal minder was teruggevallen dan gebruikelijk dankzij de gunstige weersomstandigheden.³¹ Vanaf het derde kwartaal zou de groei van de activiteit terug aantrekken en in de loop van 2015 verstevigen tot ruim 0,5% per kwartaal. Op jaarbasis stabiliseerde de toegevoegde waarde zich in 2013, terwijl ze dit en volgend jaar zou groeien met respectievelijk 1,2% en 1,8%.

De conjuncturele verzwakking van 2011-2012 ging gepaard met een terugval van de productiviteit per uur, zodat begin 2013 het arbeidsvolume in uren zich vrijwel op hetzelfde peil bevond als midden 2011 (zie figuur 20). Gelet op de sterke mate van 'labour hoarding' die in de marktsector tijdens die periode werd opgebouwd, hoeft het niet te verwonderen dat de bescheiden groei van de activiteit vorig jaar grotendeels opgeslorpt werd door productiviteitsverhogingen en niet zozeer het arbeidsvolume ten goede kwam. In de loop van dit en volgend jaar trekken de productiviteitswinsten verder aan in het zog van de conjuncturele herneming, al volstaat dat maar net om de productiviteit per uur tegen eind 2015 terug te brengen tot zijn precrisisniveau. De productiviteitsgroei houdt bovendien niet langer gelijke tred met de economische groei, zodat ook het arbeidsvolume terug groeit. In jaargemiddelden steeg de productiviteit per uur met 0,2% in 2013, en trekt haar groei aan tot 0,4% in 2014 en tot 1,1% in

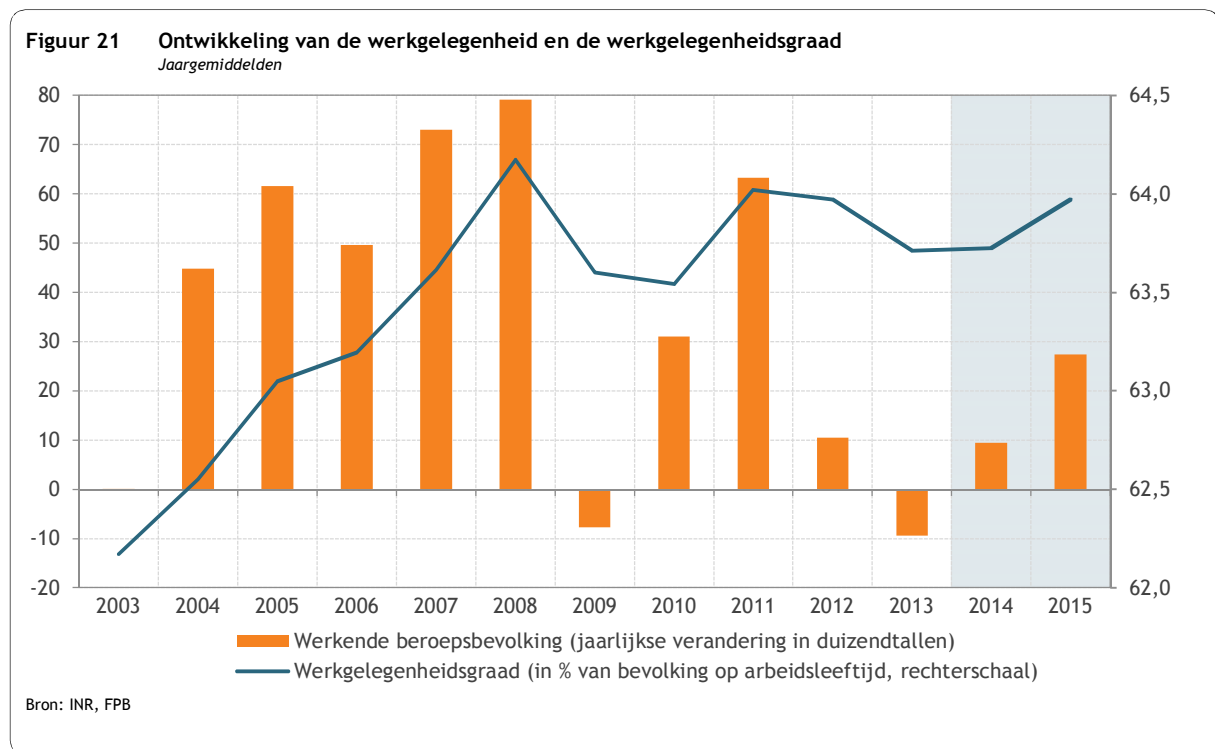
³¹ Merk op dat de beperktere daling van de activiteit (in brutotermen) overeenstemt met een forse groei van de activiteit na seizoenszuivering.

2015. Het arbeidsvolume in de marktsector kromp vorig jaar nog met 0,2%, maar zou dit en volgend jaar telkens met 0,7% toenemen.

De evolutie van de arbeidsduur werd de jongste jaren zowel beïnvloed door structurele factoren zoals de sterke expansie van het aantal dienstenchequebanen (die voor een duurzame neerwaartse druk zorgt op de gemiddelde arbeidsduur) als door de conjunctuur. Zo maakte de conjunctuurverzwakking van 2011-2012 een einde aan een periode van herneming van de arbeidsduur, die zelf volgde op de inzinking na het uitbreken van de financiële crisis. Door de aantrekkende conjunctuur in de loop van 2013 hernam de arbeidsduur opnieuw op kwartaalbasis, hoewel in jaargemiddelden nog een stabilisatie werd opgetekend. Naast de twee eerder vermelde factoren spelen ook onvoorspelbare elementen zoals de weersomstandigheden een belangrijke rol in de geobserveerde kwartaal-evolutie van de arbeidsduur. De sterke (seizoensgezuiverde) stijging van de arbeidsduur in het eerste kwartaal van 2014 is bv. het gevolg van de zachte winter. Die zorgde er voor dat zowel activiteit als arbeidsvolume in de bouwnijverheid en aanverwante bedrijfstakken (in niet-seizoensgezuiverde termen) minder moesten inboeten dan gebruikelijk tijdens deze periode van het jaar. Ter compensatie volgt dan een gevoelige (seizoensgezuiverde) daling van de arbeidsduur in het tweede kwartaal. We gaan er van uit dat de arbeidsduur licht toeneemt in de loop van de projectieperiode, op basis van de aantrekkende economische groei en rekening houdend met een minder sterke expansie van het aantal dienstenchequebanen. De hierboven vermelde eenmalige effecten verklaren echter dat in jaargemiddelden de arbeidsduur fors stijgt in 2014 (+0,4%) en licht daalt in 2015 (-0,1%).

Ondanks de conjuncturele verzwakking bleef de werkgelegenheid in de marktsector (uitgedrukt in aantal personen) vrijwel stabiel in de loop van 2012. Jaargemiddeld nam zij in 2012 zelfs toe met 0,4%. In de eerste helft van 2013 daalde de marktwerkgelegenheid echter met iets meer dan 0,1% per kwartaal. In het derde kwartaal van dat jaar volgde de kentering en groeide de marktwerkgelegenheid opnieuw, maar onvoldoende om een krimp in jaargemiddelden (-0,2%) te vermijden. Vooralsnog lijkt de verdere toename van de werkgelegenheid echter moeizaam te verlopen. Voor de gehele marktsector wijzen de jongste gegevens op een bescheiden groei van de werkgelegenheid tijdens de eerste twee kwartalen van dit jaar, terwijl de evoluties naar bedrijfstak een erg gemengd beeld opleveren. Zo is er al enige tijd een duidelijke herneming van het aantal interimjobs, zodat de interimarbeid nu terug zijn niveau van de eerste helft van 2011 benadert. Die herneming heeft tot dusver echter niet gezorgd voor een minder negatief verloop van de werkgelegenheid in de verwerkende nijverheid, terwijl ook bij de banken en – vooral – in de bouwsector de werkgelegenheid onverminderd blijft krimpen. In de handel en de transportsector zijn er dan weer prille tekenen van een gunstige omslag in de werkgelegenheidsevolutie, terwijl de horeca het tegenovergestelde beeld laat zien.

Tijdens de projectieperiode zou de aantrekkende conjunctuur zorgen voor een geleidelijke versteviging van de kwartaalgroei van de marktwerkgelegenheid, die zou klimmen van 0,15% in het derde kwartaal van 2014 tot 0,25% op het einde van 2015. In jaargemiddelden zou de groei van de marktwerkgelegenheid dan uitkomen op 0,3% in 2014 en versnellen tot 0,8% in 2015. De evolutie van de werkgelegenheid wordt daarbij minder dan tijdens de voorbije jaren ondersteund door de verdere expansie van de dienstenchequewerkgelegenheid. Die nam vorig jaar nog toe met 7 200 arbeidsplaatsen, terwijl de stijging dit en volgend jaar beperkt zou blijven tot respectievelijk 1 700 en 3 400 banen.

De overheidswerkgelegenheid daalde in 2013 met 1 000 personen onder invloed van de afbouw van de werkgelegenheid op defensie en van de beperkingen op de vervanging van natuurlijke afvloeiingen in de administraties bij de federale overheid en de gewesten en gemeenschappen. Dit jaar zou zij nog fors afnemen (met 3 800 personen), omdat nu ook de werkgelegenheid bij de lokale besturen onder druk komt. Bij ongewijzigd beleid³² verwachten we voor 2015 echter een minder sterke afname (van 500 personen). De werkgelegenheid voor eigen rekening bij de gezinnen zou noch dit jaar (+800 personen) noch volgend jaar (-400 personen) grote wijzigingen ondergaan.

Al bij al zou de afname van de globale werkende bevolking uit 2013 (-9 500 personen) dit jaar dus ongedaan gemaakt worden (+9 400 personen), terwijl voor volgend jaar een toename van 27 300 personen in het verschiep zou liggen. Volgens de jongste Demografische vooruitzichten³³ nam de bevolking op arbeidsleeftijd in 2013 toe met 14 800 personen, zodat de werkgelegenheidsgraad³⁴ in dat jaar gedaald zou zijn van 64% tot 63,7%.³⁵ Gegeven de evolutie van de bevolking op arbeidsleeftijd, zoals vooropgesteld in de Demografische vooruitzichten (+13 200 personen in 2014 en +14 600 personen in 2015), zou de werkgelegenheidsgraad stabiel blijven in 2014 en hernemen tot 64% in 2015.

³² Dat wil zeggen, zonder rekening te houden met eventuele nieuwe maatregelen die op stapel staan bij de net gevormde regionale regeringen en de nog te vormen federale regering.

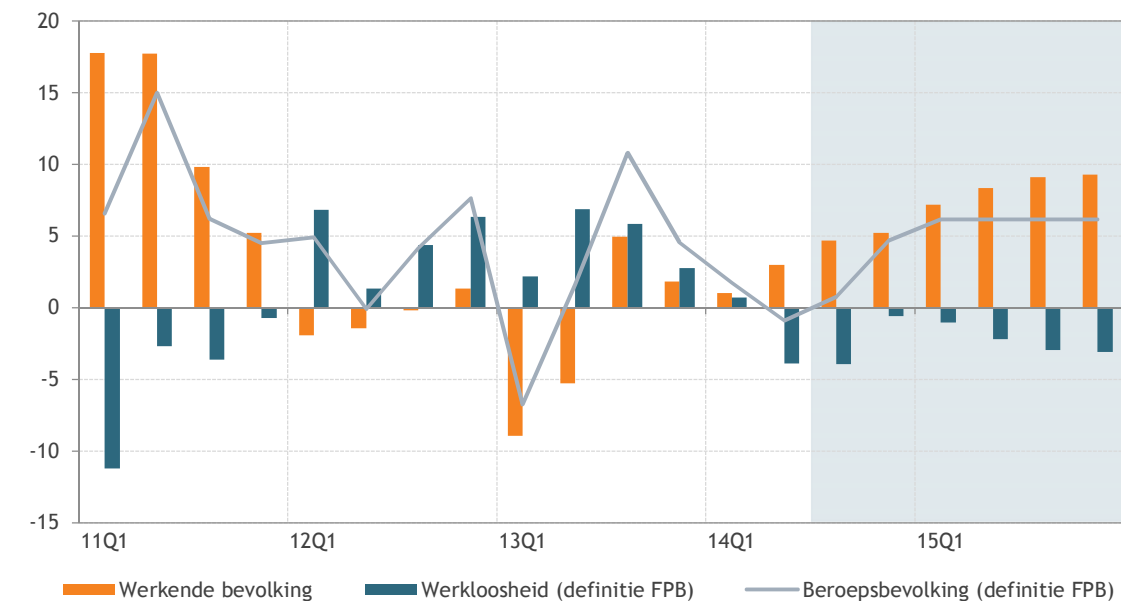
³³ Demografische vooruitzichten 2013-2060. Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftecófficiënten. FPB-ADSEI, april 2014.

³⁴ Administratief concept: verhouding van de totale werkende bevolking (volgens de definitie van de nationale rekeningen) en de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

³⁵ Sinds het verschijnen van de Demografische vooruitzichten 2013-2060 werd de officiële toestand van de bevolking op 1 januari 2014 bekendgemaakt door ADSEI. Daaruit blijkt dat de bevolking op arbeidsleeftijd op die datum afgerond 5 200 personen minder telde dan vooropgesteld in de Demografische vooruitzichten van april 2014, voornamelijk omdat de emigratie hoger is uitgevallen. Dat betekent dat het jaargemiddelde voor de bevolking op arbeidsleeftijd in 2013 met afgerond 2 600 eenheden naar beneden zal worden aangepast in de volgende editie van de Demografische vooruitzichten. Met de huidige cijfers voor de werkende bevolking zou de werkgelegenheidsgraad voor 2013 dan licht opwaarts herzien worden, maar afgerond nog altijd 63,7% bedragen.

De groei van de beroepsbevolking³⁶ is tijdens de jongste twee jaar (2012-2013) drastisch teruggevallen. Dat is in de eerste plaats het gevolg van een minder sterke groei van de bevolking op arbeidsleeftijd. Niet alleen bereikten sterker bevolkte cohorten de leeftijd van 65 jaar, ook het migratiesaldo was beperkter dan voorheen. In de tweede plaats bleef tijdens die periode de globale activiteitsgraad nagenoeg stabiel. Nochtans namen in de oudere leeftijdsklassen de activiteitsgraden nog fors toe, vooral bij vrouwen. Die evolutie werd echter volledig gecompenseerd door een dalende arbeidsmarktparticipatie in de overige leeftijdsklassen, zowel bij jongeren (15 tot 24 jaar) als in de middengroep (25 tot 49 jaar), dat laatste allicht in de hand gewerkt door de strengere controles op het actief zoekgedrag van uitkeringsgerechtigde werklozen.

Figuur 22 Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking
Kwartaal-op-kwartaalverandering in duizendtallen

Bron: INR, RVA, FPB

Ook voor dit jaar kan uit de beschikbare gegevens in verband met de werkloosheid en de werkgelegenheid een uitermate zwakke toename worden afgeleid van de beroepsbevolking tijdens de eerste drie kwartalen (zie figuur 22). Op jaarbasis zou de beroepsbevolking dit jaar slechts toenemen met 11 800 personen, wat nauwelijks meer is dan in 2013 (+8 800 personen). Dat zou betekenen dat de globale activiteitsgraad ook in 2014 vrijwel stabiel blijft.³⁷ Diverse maatregelen ter ontmoediging van vervroegde uitstroom uit de arbeidsmarkt (verhoging van de instapleeftijd en verstrenging van de loopbaanvereisten voor vervroegd pensioen; hervorming van het TBS-stelsel in het onderwijs) spelen nochtans volop dit jaar en zouden een sterke impuls moeten geven aan de toename van de activiteitsgraden in de oudste leeftijdsklassen. Dat suggereert op zijn beurt een nieuwe daling van de participatie aan de arbeidsmarkt in de overige leeftijdsklassen.

³⁶ Volgens definitie FPB (inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen').

³⁷ Die conclusie geldt bij de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd die gegeven wordt door de huidige Demografische vooruitzichten. De hierboven vermelde lagere observatie voor januari 2014 zou er op kunnen duiden dat de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd overschat is in de Demografische vooruitzichten. Dat de groei van de beroepsbevolking in 2014 zwakker lijkt uit te vallen dan verwacht, zou dus ook gedeeltelijk een demografische oorzaak kunnen hebben.

Volgend jaar wordt de impact van de eindeloopbaanmaatregelen nog belangrijker, omdat dan de instroom op 58 en op 59 jaar in het brugpensioenstelsel (stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag) aan banden wordt gelegd. Daar staat tegenover dat we verwachten dat de beperking in de tijd van de inschakelingsuitkeringen (de vroegere wachtuitkeringen) voor bijkomende negatieve schokken in de activiteitsgraden beneden 50 jaar zal zorgen. De globale activiteitsgraad zou na verrekening van alle genomen maatregelen klimmen van 72,8% tot 72,9% en de toename van de beroepsbevolking zou dan – bij een vrijwel gelijkblijvende demografische impuls – uitkomen op 19 100 personen.

De werkloosheid³⁸ bleef kwartaal na kwartaal oplopen gedurende het gehele voorbije jaar. Op jaarbasis steeg het aantal werklozen in 2013 met 18 300 personen en nam de werkloosheidsgraad toe van 12,1% tot 12,4%. Die toename zwakte weliswaar sterk af vanaf het vierde kwartaal van vorig jaar en de werkloosheid daalde zelfs in niet geringe mate in het tweede en derde kwartaal van dit jaar. Onze hypothese van een aantrekkende groei van de beroepsbevolking impliceert dat de werkloosheid minder sterk zou afnemen tijdens het vierde kwartaal van dit jaar, maar in de loop van volgend jaar zou de daling opnieuw groter worden naarmate de werkgelegenheidsgroei verder aantrekt.

In jaargemiddelden loopt het aantal werklozen nog licht op dit jaar (met 2 400 personen) – wat louter het resultaat is van een positief overloopeffect door de stijging van de werkloosheid in de loop van 2013 – en blijft de werkloosheidsgraad stabiel op 12,4%. Pas volgend jaar wordt ook in jaargemiddelden een daling opgetekend (met 8 200 personen) en valt de werkloosheidsgraad terug tot 12,2%. De beperking van de inschakelingsuitkeringen in de tijd zorgt er overigens voor dat het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (inclusief ‘oudere’ werklozen) volgend jaar veel sterker afneemt (met 28 500 personen) dan de totale administratief gemeten werkloosheid (die ook niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden bevat). De ‘geharmoniseerde’ werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt (gemeten aan de hand van EAK-cijfers) steeg van 7,6% in 2012 tot 8,4% vorig jaar, zou ook dit jaar nog licht toenemen (tot 8,5%), maar in 2015 terugvallen tot 8,3%.

³⁸ Volgens definitie FPB (inclusief ‘niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen’ of ‘oudere werklozen’).

Bijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt – detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren

Groeivoeten - tenzij anders vermeld

	2012	2013	2014	2015
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	1,1	1,2	2,9	5,1
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	-1,5	1,6	0,4	-0,3
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	128,6	132,8	134,2	130,1
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	3,1	-1,2	0,1	2,2
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	111,7	108,7	106,1	104,1
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (2)	0,6	0,2	0,2	0,1
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	3,2	2,7	2,0	1,7

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijenkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen

Miljarden euro

	2012	2013	2014	2015
Consumptieve bestedingen van de particulieren	198,90	202,96	206,95	212,26
Consumptieve bestedingen van de overheid	93,79	96,48	98,28	100,52
Bruto vaste kapitaalvorming	76,54	76,07	79,24	82,02
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	48,75	48,91	51,84	53,36
b. Overheidsinvesteringen	6,76	6,30	5,96	6,34
c. Investeringen in woongebouwen	21,03	20,86	21,44	22,32
Voorraadwijziging	2,51	0,50	-2,73	-2,81
Totaal van de nationale bestedingen	371,73	376,01	381,74	391,98
Uitvoer van goederen en diensten	323,73	328,58	334,10	350,55
Invoer van goederen en diensten	319,59	321,90	325,56	340,92
Bruto binnenlands product	375,88	382,69	390,28	401,61
Bruto nationaal inkomen	376,90	382,18	389,76	401,08

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume

<i>Groeivoeten</i>				
	2012	2013	2014	2015
Consumptieve bestedingen van de particulieren	-0,3	0,8	1,2	1,2
Consumptieve bestedingen van de overheid	1,4	0,6	1,2	0,7
Bruto vaste kapitaalvorming	-2,0	-1,5	3,3	1,7
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-2,1	-0,5	5,4	1,5
b. Overheidsinvesteringen	2,4	-6,1	-4,8	3,7
c. Investerings in woongebouwen	-3,2	-2,6	0,8	1,4
Voorraadwijziging (2)	-0,4	-0,6	-0,8	0,0
Totaal van de nationale bestedingen	-0,6	-0,3	0,8	1,2
Uitvoer van goederen en diensten	1,8	1,9	2,3	3,2
Invoer van goederen en diensten	1,3	1,3	2,0	2,9
Netto-uitvoer (2)	0,4	0,5	0,3	0,3
Bruto binnenlands product	-0,1	0,2	1,1	1,5
Reëel bruto binnenlands inkomen	-0,3	0,4	1,3	1,4
Bruto nationaal inkomen	-1,0	-0,1	1,3	1,4

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën

<i>Groeivoeten</i>				
	2012	2013	2014	2015
Consumptieve bestedingen van de particulieren	2,4	1,2	0,7	1,3
Consumptieve bestedingen van de overheid	2,5	2,3	0,6	1,5
Bruto vaste kapitaalvorming	2,1	1,0	0,8	1,8
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	1,8	0,8	0,5	1,4
b. Overheidsinvesteringen	1,3	-0,8	-0,6	2,7
c. Investerings in woongebouwen	3,1	1,9	2,0	2,6
Totaal van de nationale bestedingen	2,1	1,5	0,7	1,5
Uitvoer van goederen en diensten	1,3	-0,4	-0,6	1,7
Invoer van goederen en diensten	1,5	-0,6	-0,8	1,8
Ruilvoet	-0,2	0,2	0,2	-0,1
Bruto binnenlands product	1,9	1,6	0,9	1,4
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	1,7	0,6	0,1	1,6
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	1,0	0,9	0,5	0,8
(a1) Loonkosten per product	1,1	0,5	0,0	0,2
(a2) Netto indirecte belastingen per product	0,3	0,1	0,1	0,0
(a3) Winstmarges per product (2)	-0,3	0,3	0,4	0,5
(b) Invoerkosten	0,7	-0,3	-0,4	0,8

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4. Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten

Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld

	2012	2013	2014	2015
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	3,7	2,0	0,5	1,5
<i>p.m. idem, na aftrek van loonsubsidies (1)</i>	3,7	2,0	0,5	1,4
Loonkost per persoon	3,5	1,8	1,0	1,5
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	3,8	1,8	0,8	1,8
Brutoloon per persoon	3,6	1,7	1,2	1,8
Indexering	2,8	2,0	0,7	1,0
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	0,9	-0,2	0,1	0,8
Brutoloon per persoon voor indexering	0,8	-0,3	0,5	0,9
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	0,1	-0,5	0,7	1,0
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	0,2	-0,4	0,2	0,9
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (2)	3,7	1,4	1,2	2,5
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	3,8	1,3	1,5	2,8
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (2)	34,2	34,4	34,1	33,7
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (3)	24,8	24,9	24,7	24,5
Werknemersbijdragen (4)	10,5	10,8	10,8	10,8
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	2,8	1,1	0,6	1,3
Inflatie: gezondheidsindex	2,6	1,2	0,6	1,3
Indexering lonen en wedden overheidssector	2,5	2,3	0,2	1,3
Indexering sociale prestaties	2,7	2,0	0,0	1,7
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	-0,6	0,0	1,2	1,8
Arbeidsvolume (in aantal uren)	0,2	-0,2	0,7	0,7
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	-0,8	0,2	0,4	1,1

(1) Volgens de methodologie van de nationale rekeningen, esr 95, moeten de loonsubsidies geregistreerd worden als een subsidie en niet als een rechtstreekse vermindering van de lasten op arbeid. Bij de definitie van de loonkosten worden zij dus niet in rekening gebracht. De loonsubsidies zijn van allerlei aard en worden door verschillende entiteiten van de overheid gefinancierd (door de sociale zekerheid: Sociale Maribel, alternatieve financiering van de lastenverlagings voor de non-profit, activering van werkloosheidsvergoedingen, dienstencheques, jongerenbonus non-profit; door de federale fiscaliteit: nacht- en ploegenarbeid, overuren, algemene subsidie, onderzoekers, koopvaardij, zeevisserij, zeesleepvaart, baggeraars, sportlui; door het Vlaams Gewest: oudere werklozen; door het Waals Gewest: Prime à l'emploi).

(2) Inclusief fictieve, extralegale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(3) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(4) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt

Duizendtallen, jaargemiddelden

	2012	2013	2014	2015
I Totale bevolking (II+III)	11067,8	11129,6	11190,1	11250,9
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7246,9	7261,7	7274,9	7289,5
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5795,5	5848,6	5897,3	5939,0
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5272,2	5281,0	5292,8	5311,9
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4555,4	4545,8	4555,2	4582,6
(a) Loon- en weddetrekkenden	2966,9	2951,6	2959,5	2986,1
(b) Zelfstandigen	745,0	751,6	757,0	758,2
(c) Overheidsadministratie	843,5	842,5	838,7	838,2
V. Grensarbeid (saldo)	80,5	80,7	80,7	80,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	636,3	654,5	656,9	648,7
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	559,2	583,7	598,2	596,3
(b) Oudere niet-werkzoekende UWV's (2)	77,1	70,8	58,7	52,3
Werkloosheidsgraad (VI/III)	12,1	12,4	12,4	12,2
Activiteitsgraad (III/I.bis)	72,8	72,7	72,8	72,9
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	64,0	63,7	63,7	64,0
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard)	7,6	8,4	8,5	8,3

(1) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail

Duizendtallen, jaargemiddelden

	2012	2013	2014	2015
I. Totale bevolking (II+III)	11067,8	11129,6	11190,1	11250,9
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7246,9	7261,7	7274,9	7289,5
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5795,5	5848,6	5897,3	5939,0
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	186,9	184,4	181,8	176,3
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	8,3	7,6	7,1	6,6
- Vrijgestelden om reden van studies	22,1	23,4	25,0	25,3
- Volledige loopbaanonderbreking (2)	23,3	22,8	22,3	21,9
- Werkloosheid met bedrijfstoeslag / voltijds brugpensioen	115,0	111,3	107,3	101,9
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	18,1	19,3	20,2	20,5
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5272,2	5281,0	5292,8	5311,9
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4555,4	4545,8	4555,2	4582,6
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	402,9	375,0	382,0	384,8
- Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering	51,7	51,8	51,8	51,5
- Activering	101,4	75,6	77,9	80,6
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	2,5	2,0	1,6	1,3
** Plan 'activa' (5)	72,6	48,0	53,4	58,1
** Herintegratie oudere werklozen	20,1	19,4	16,9	15,3
** Doorstromingsprogramma	4,8	4,9	4,7	4,6
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	248,7	246,8	251,7	252,2
- Deelt. bruggepensioneerden	0,7	0,5	0,3	0,2
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,3	0,3	0,3	0,3
V. Grensarbeid (saldo)	80,5	80,7	80,7	80,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	636,3	654,5	656,9	648,7
(a) Niet-werkende werkzoekenden (6)	559,2	583,7	598,2	596,3
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (1)	77,1	70,8	58,7	52,3
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	28,2	28,8	29,8	30,4
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1)(7) (budgettaire eenheden)	41,0	42,9	33,7	34,9
p.m. UVW-WZ (1)(8) - jaarlijkse verandering	-4,6	15,3	6,3	-22,4

(1) Stat Info definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet en crisistijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten

(5) Inclusief SINE, startbonus en stagebonus

(6) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(7) Inclusief crisisschorsing bedienden

(8) Inclusief PVA-vrijgestelden

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)

	2012	2013	2014	2015
<i>Miljarden euro</i>				
I. Lopende transacties				
a. Middelen	347,51	356,21	360,59	369,64
1. Netto-exploitatietoerschoot	9,42	9,64	9,72	9,92
2. Gemengd inkomen	22,35	22,94	23,18	23,69
3. Beloning van werknemers	203,13	207,03	209,32	214,19
Brutolonen	149,21	151,72	153,49	157,31
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	40,27	41,13	41,50	42,95
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	13,65	14,18	14,33	13,93
4. Netto-inkomen uit vermogen	29,61	30,75	30,97	31,78
Ontvangen rente	10,19	10,15	9,45	8,95
Betaalde rente (-)	3,42	3,14	2,88	2,58
Winstuitkeringen	14,09	14,67	15,03	15,71
Overige	8,75	9,07	9,36	9,71
5. Sociale uitkeringen	75,95	79,01	80,43	83,20
6. Overige netto-inkomenoverdrachten	4,15	4,06	4,29	4,28
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,89	2,79	2,68	2,58
b. Bestedingen	326,33	335,25	340,05	349,15
1. Belastingen op inkomen en vermogen	49,45	52,30	52,49	54,67
2. Sociale premies, waarvan:	77,98	79,99	80,60	82,23
Werkelijke sociale premies	64,33	65,81	66,27	68,29
Toegerekende sociale premies	13,65	14,18	14,33	13,93
3. Consumptieve bestedingen	198,90	202,96	206,95	212,26
c. Nettobesparingen	21,18	20,96	20,54	20,48
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0,73	0,65	0,68	0,69
b. Bestedingen	10,83	11,06	11,30	10,65
1. Bruto vaste kapitaalvorming	22,68	22,52	23,18	24,11
2. Afschrijvingen (-)	14,59	15,02	15,61	16,36
3. Vermogensheffingen	3,14	3,97	4,13	3,31
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,44	-0,44	-0,44	-0,44
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,08	0,06	0,07	0,07
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	11,09	10,54	9,92	10,52
in % van het bbp	2,95	2,76	2,54	2,62

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (1)

	2012	2013	2014	2015
<i>Groeivoeten</i>				
Primair bruto-inkomen	0,8	1,0	0,5	1,1
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	1,2	0,7	0,4	1,0
Ondernemingen	1,2	0,2	0,5	1,1
Overheid	1,5	2,1	0,0	0,6
Grensarbeiders	-1,9	2,5	0,5	0,3
<i>b. Bruto-exploitatieoverschot en gemengd inkomen</i>	-1,2	1,4	1,2	1,7
Bruto-exploitatieoverschot van particulieren	-1,2	1,4	2,0	2,4
Gemengd inkomen	-1,2	1,4	0,3	0,9
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	1,3	2,6	0,0	1,3
Ontvangen rente	-6,2	-1,6	-7,5	-6,6
Betaalde rente (-)	-11,8	-9,5	-8,9	-11,4
Winstuitkeringen	5,6	2,9	1,7	3,1
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	2,0	2,5	1,3	1,9
Sociale uitkeringen	2,4	2,8	1,1	2,1
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	1,1	1,4	0,1	0,7
Werkelijke sociale premies	1,0	1,1	0,0	1,7
Toegerekende sociale premies	1,5	2,8	0,4	-4,2
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	0,4	4,5	-0,3	2,8
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	1,2	0,7	1,1	1,2

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

Miljarden euro

	2012	2013	2014	2015
I. Lopende transacties				
a. Middelen	26,03	22,03	25,62	27,76
1. Netto-exploitatietoerschoot	39,24	38,43	41,36	44,78
2. Sociale premies	12,25	12,57	12,59	12,70
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	6,69	6,76	6,84	6,91
Premies ten laste van de werknemers	1,97	2,01	2,05	2,09
Toegerekende sociale premies	3,60	3,80	3,71	3,70
3. Netto-inkomen uit vermogen	-23,52	-27,40	-26,89	-28,46
4. Overige netto-inkomenoverdrachten	-1,95	-1,57	-1,44	-1,26
b. Bestedingen	24,94	25,82	26,61	28,44
1. Belastingen op inkomen en vermogen	12,68	13,24	14,02	15,74
2. Sociale uitkeringen	9,36	9,78	9,90	10,12
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	5,76	5,98	6,19	6,41
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3,60	3,80	3,71	3,70
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,89	2,79	2,69	2,58
c. Nettobesparingen	1,09	-3,79	-0,99	-0,68
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	6,42	3,92	3,77	4,04
b. Bestedingen	4,38	1,07	-0,12	-0,01
1. Bruto vaste kapitaalvorming	47,10	47,25	50,10	51,57
2. Afschrijvingen (-)	46,41	48,01	48,51	49,61
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0,44	0,80	0,51	0,44
4. Veranderingen in voorraden	2,55	0,53	-2,70	-2,78
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	0,00	0,00	0,00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	0,69	0,50	0,48	0,37
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	3,14	-0,94	2,90	3,36
in % van het bbp	0,83	-0,24	0,74	0,84

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland

Miljarden euro

	2012	2013	2014	2015
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	334,17	338,94	342,76	358,51
1. Invoer van goederen en diensten	319,59	321,90	325,56	340,92
2. Beloning van werknemers	2,33	2,34	2,41	2,47
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	1,77	1,72	1,74	1,79
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	-3,25	-5,04	-5,10	-5,16
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	4,16	4,78	4,74	4,89
6. Sociale premies	2,25	2,31	2,35	2,39
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,81	0,85	0,86	0,89
b. Middelen	333,29	338,32	344,01	360,65
1. Uitvoer van goederen en diensten	323,73	328,58	334,10	350,55
2. Beloning van werknemers	7,74	7,95	8,09	8,24
3. Subsidies	0,64	0,64	0,64	0,64
4. Belastingen op inkomen en vermogen	-0,25	-0,29	-0,30	-0,31
5. Sociale premies	0,78	0,78	0,81	0,82
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,64	0,66	0,68	0,70
c. Saldo van lopende verrichtingen	-0,88	-0,62	1,26	2,14
II. Kapitaalverrichtingen	-0,18	-0,20	-0,38	-0,36
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-0,28	-0,17	-0,35	-0,32
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	-0,11	0,04	0,04	0,04
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	-1,06	-0,82	0,88	1,78
in % van het bbp	-0,28	-0,21	0,22	0,44